

Jarno Paalasmaa

STEINERKOULUN TARINA

VAIHTOEHTOPELAGOGIIKAN TIE
OSAKSI SUOMALAISTA KOULUJÄRJESTELMÄÄ

ENOSTONE

STEINERKOULUN TARINA kuvaa steinerkoulun mutkittelevan tien suomalaisessa koulumaisemassa. Kokonaiskuva, kaari ensimmäisistä steinerkoulun perustamisajatuksista tähän hetkeen, piirtää monitahoisen kuvan kokoaan suuremmasta vaikuttajasta suomalaisessa koulujärjestelmässä.

Ketkä ensimmäisennä kiinnostuivat ja toivat esiin steinerkouluajatusta Suomessa? Ketkä tukivat ja ketkä vastustivat? Minkälaista oli poliitikkojen ja virkamiesten suhtautuminen, kun vaihtohtopedagoginen ajattelu rantautui Suomeen? Missä määrin steinerkoulun syntyminen oli antroposofista toimintaa? Kirja kuvaa monin paikoin dramaattisia askeleita steinerkoulun seitsemän vuosikymmentä kestäneestä matkasta.

Kuva: Markus Bergman

Kasvatusvaikuttaja, tietokirjailija ja rehtori Jarno Paalasmaa on kahden kouluikäisen lapsen isä ja yhden isäpuoli. Hän on työskennellyt yli kaksikymmentä vuotta opettajana. Lisäksi hän on ollut niin Steinerpedagogiikan seuran kuin Steinerkasvatuksen liiton puheenjohtaja sekä Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteita laativan työryhmän jäsen.

Paalasmaan muita teoksia ovat muun muassa *Lapsesta käsin* (2011), *Aktiivoi oppilaasi* (2014), *Maaailman parhaat kasvatusajatukset* (2016), *Steinerkoulun ABC* (2019 ja 2024), *Kasvatusviisautta kiireisille* (2021) ja *Vapaus ja rajat. Kaverivanhemmuudesta kasvattajaksi* (2024).

“Kasvatus- ja opetuskenttä kehittyvät dialogissa, eikä sitä ole, jos ei ole vaihtoehtoja”

“Ilmoittautumisia tuli niin paljon, että Aijami ja Reijo Wileniuksen kotipubelin meni rikki. Sitä ennen joku ehti kysyä, onko lehtori Steiner tavattavissa”

“Kouluhallitus suhtautui steinerkoulun perustamiseen myötämielisesti uuden pääjohtajansa Reino Oittisen johdolla”

STEINERKOULUN TARINA

JARNO PAALASMAA

**STEINERKOULUN
TARINA**

ENOSTONE

© Jarno Paalasmaa & Enostone kustannus 2025

Kansi: Pia Pale

Kannen mustavalkoisessa kuvassa luultavimmin Helsingin Rudolf Steiner
-koulun 2 A -luokka keväällä 1960. Luokanopettaja Dolly Svanljung

Taitto: Kalle Niinikangas

Painettu EU:ssa

Kustantaja: Enostone kustannus, Vantaa

Sähköposti: enostone@enostone.fi

Internet: www.enostone.fi

Facebook: facebook.com/enoskustannus

Instagram: instagram.com/enostone_kustannus

Isbn: 978-952-399-168-2

OMISTETTU REIJO WILENIUKSELLE

SISÄLLYSLUETTELO

HENKILÖKOHTAINEN ESIPUHE	9
JOHDANTO	13
ENSIMMÄISTÄ STEINERKOULUA EDELTÄNEET VUOSIKYMMENET	21
ENSIMMÄISEN STEINERKOULUN SYNTY	31
LAKI STEINERKOULUSTA	41
1980-LUVULTA NYKYPÄIVÄÄN	49
STEINERKOULUJEN TULEVAISUUS	63
YHTEENVETO STEINERKOULUN TARINASTA	67
ARKISTOLÄHTEET	71
PAINETUT LÄHTEET	72
HAASTATTELUT JA MUUT TIEDONANNOT	72
KIRJALLISUUS	73

HENKILÖKOHTAINEN ESIPUHE

Pitkäaikainen kiinnostuksen kohteeni on ollut steinerkoulun mutkitteleleva tie suomalaisessa koulumaisemassa. Olen halunnut luoda kokonaiskuvan, kaaren ensimmäisistä steinerkoulun perustamisajatuksista tähän hetkeen.

Olen odotellut jonkun, ehkäpä koululiikkeen ja sen tapahtumista ulkopuolisen tutkivan ja dokumentoivan steinerkoulun vaiheet. Olen arkaillut toimeen ryhtymistä, koska olen ollut itse viimeiset 25 vuotta aktiivisesti mukana tarinassa. Näin ollen painopisteeni onkin 1900-luvun puolella, vaikka en rajannut 2000-luvun lähihistoriaakaan pois. Kirja painottaa toiminta-aikaani edeltäviä vuosikymmeniä, mutta joka tapauksessa taustani on syytä tuoda esiin. Vaikka tavoitteeni on ollut pyrkiä objektiivisuuteen sekä monipuoliseen ja kriittiseen lähteiden käyttöön, on olennaista tiedostaa, mistä taustasta ja asemasta käsin kirjoitan. Saatan tulkita asioita steinervärittyneiden linssien läpi. Olen itse käynyt Tampereella steinerkoulua eskarista ylioppilaaksi eli 70-luvun lopulta 90-luvun alkuun. Tämän jälkeen olen opiskellut Snellman-korkeakoulussa steinerkoulun luokanopettajaksi.

Työurani olen tehnyt steinerkoulussa niin, että 90-luvulla painottui luokanopettajan työ, 2000-luvun kaksi ensimmäistä vuosikymmentä aineenopettajan työ erityisesti his-

toriaa ja yhteiskuntaoppia opettaen ja 2020-luvulla hallinnolliset tehtävät rehtorin toimessa. Niin ikään olen ollut jo 15 vuotta steinervanhempänä, ja näistä ensimmäiset vuodet steinerpäiväkodissa. Seela aloittaa 5.luokan Elias-koulussa ja Minea opiskelee Helsingin Rudolf Steiner-koulun lukiossa esittävän taiteen linjalla. Olen toiminut vuosia niin Steinerkasvatuksen liiton puheenjohtajana kuin sen edeltäjän Steinerpedagogiikan seurankin puheenjohtajana. Myös kirjailijan työni aloitin kirjoittamalla steinerkoulun ideasta ja käytännön sovelluksista kertovalla Omassa rytmissä -teoksella. Omaa steiner-näköalaani olen pyrkinyt kehittämään opiskelemalla myös peruskoulun opettajaksi, rakentamalla dialogia sekä akateemisiin että viranomaistahoihin nähden. Oman näköalani lisäksi katson steinerpedagogiikan yleisestikin tarvitsevan kehittyäkseen aitoa kiinnostusta dialogiin ja kasvatusalan näkemyksiin laajemminkin.

Opetushallituksessa toimin nykyiset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet laatineen työryhmän jäsenenä ja Karvissa arviointiryhmän jäsenenä. Tampereen yliopistossa väitöskirjatutkijana keskityin Rudolf Steinerin filosofiseen pääteokseen Vapauden filosofiaan. Väitöskirjaa ei ole syntynyt, mutta kaksi vertaisarvioitua artikkelia kylläkin.¹ Viimeisimmät kirjani ovat kasvatusoppaita vanhemmille, mutta samalla tuon Vapaus ja Rajat -kirjan loppuosassa oman versioni Vapauden filosofiasta eli kyse on yrityksestäni sanoittaa ja liittää alunperin 1800-luvun lopun keskusteluun kirjoitettu filosofinen helmi 2020-luvun maisemaan.² Lähtökohtanani on ollut rakentaa kronologisesti etenevä

1 Paalasmaa, J. 2014, Mansikka J-E. & Paalasmaa, J. 2018

2 Paalasmaa, J. 2024, s. 61 - 99

yleiskuva steinerkoulun vaiheista Suomessa. Taustalla on suhteellisen vaatimaton aiempi työni eli vuonna 2011 ilmestynyt pieni kirjainen *Steinerkoulun tulo Suomeen*. Keskeytin siinä steinerkoulun ensimmäisiin vuosikymmeniin. Kuten silloin, edelleenkin sujuvuuden nimissä jää mainitsemta iso joukko ansioituneita steinerkoululiikkeen pioneereja, kehittäjiä ja tukijoita. Tehdessäni taannoin Tampereen yliopistolla *Steinerkoulun tulo Suomeen* -historiikin pohjana ollutta tutkielmaa, sain arvokkaita kommentteja sekä kanssaopiskelijoilta, että yliopistonlehtori Markku Hyrkkäseltä.³

Steinerpedagogiikan filosofisesta taustasta tai pedagogisista nykykäytännöistä kiinnostunutta lukijaa tämä kirja ei riittävästi tyydyttäne. Tähän tarkoitukseen on syksyllä 2024 ilmestynyt kolmas päivitetty painos kirjasta *Steinerkoulun ABC. leikistä luovaan ajatteluun* (Into-Kustannus 2024). Toivon, että tämä historia-teos voisi parhaimmillaan herättää lukijassa ajattelua ja aktiivisuutta, auttaa muodostamaan kuvaa steinerkoulun roolista suomalaisessa koulujärjestelmässä ja lisätä omalta osaltaan ymmärrystä niin steinerkoulun lähtökohtina olevista ideoista kuin yrityksistä toteuttaa niitä käytännössä.

Kiitän tukijoitani. Kirjailijan työni on vapaa-ajalla tapahtuvaa, joten perheeni, erityisesti vaimoni Marian, kirjoittamista arvostava asenne ja myötämielisyys asuntoomme leivittäytyviä kirja- ja paperipinoja kohtaan, on olennaista kirjoitusmotivaationi kannalta.

Steinerkasvatuksen liiton toiminnanjohtaja Pia Palen aina avuliaiseen asenteeseen on myös voinut luottaa. Rehtori Esa

³ Paalasmaa, J. 2011b.

Tuominen jakoi kiinnostukseni Helsingin Rudolf Steinerkoulun arkistoihin. Enostonen Kalle Niinikangas, kohtaloverini Tampereen steinerkoulun kasvattina, oli valmis hyppäämään vauhdissa kyytiin ja julkaisemaan kirjan. Taloudellisesta tuesta kiitän sekä WSOY:n kirjallisuussäätiötä että Suomen tietokirjailijat ry:tä.

Omistan tämän kirjan edesmenneelle opettajalleni ja ystävälleni professori Reijo Wileniukselle (1930-2019). Reijon esikuvan kautta löysin oman kasvatusajatteluni ja toimintani suunnan.

Mazzano Romanossa juhannuksena 21.6.2025
Jarno Paalasmaa

JOHDANTO

Suomen ensimmäinen, nykyisin noin 900 oppilaan Helsingin Rudolf Steiner -koulu aloitti toimintansa syysluku-kauden alussa 1955. Steinerkoulu⁴ oli ensimmäinen, ja pitkään ainoa, vaihtoehtopedagoginen koulu Suomessa. Steinerkouluun edustajat ovat vuosikymmeniä toimineet aktiivisina koulutuspoliittisissa kehittämiskeskusteluissa. Esimerkiksi kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aho kuvasi 1979 pitämässään alustuksessa Suomen koulutuspolitiikkaan vaikuttavina tahoina kolme ryhmää: ensimmäisenä ryhmänä hän kuvasi lahjakkaisiin ja lahjattomiin kahtiajakoa kannattavat rinnakkaiskouluajattelijat, toisena ryhmänä ns. yhden asian liikkeet, joiden mukaan juuri heidän ainettansa on liian vähän tuntijaossa tms. ja kolmantena ns. steineriläiset. *”Ydinjoukko muodostuu Steinerpedagogiikan edustajista, Steiner -koulujen opettajista ja oppilaiden vanhemmista. Heidän lähtökohtansa on mielestäni rakentava, he haluavat korostaa kasvatuksessaan lapsen tarpeita ja sitä, että koulun on huolehdittava monipuolisesti jokaisesta oppilaasta. Eräänlaisena haasteena pitäisin sitä, että monet henkilöt, jotka ovat vankasti yhtenäiskouluperiaatteen takana, hakevat toiminta-*

⁴ Alkuvuosikymmeninä Helsingin Rudolf Steiner-koulun nimestä johdettuna kirjoitusasuna käytettiin Steiner-koulu ja Steiner-pedagogiikka. Nykyisin suomenkieleen on vakiintunut kirjoitusasu steinerkoulu ja steinerpedagogiikka, joskin steinerpedagogiikan rinnalla käytetään myös steinerkasvatus -sanaa.

*tarmolleen purkautumisteitä steinerilaisuudesta, tai pikemmin-kin kai siitä oppilaskeskeisestä toimintamallista, joka näiden koulujen työtä ohjaa. Kaikkien näiden liikkeiden käyttövoimana on näkemys siitä, että peruskoulu ei nykyisellään toimi riittävän hyvin. Steinerilaisuutta lukuun ottamatta niiltä kuitenkin puuttuu selkeä kokonaisnäkemys ja koulutuspoliittinen kysymyksenasettelu.*⁵

Nykyisin steinerkoulut toimivat osana julkista koulujärjestelmää, mutta samalla niitä pidetään kuitenkin vaihtoehtona peruskoululle. Suomalainen suhteellisen tasa-arvoinen, julkinen ja kaikille maksuton perusopetus erilaisine vaihtoehtoineen ja yksityiskouluineen on puolustamisen arvoisen kokonaisuus.

Steinerkoulut asettuvat vastustamaan uusliberalistista koulutuspolitiikkaa, joka korostaa kilpailua, tehokkuutta, vertailua ja tuo koulumaailmaan talouselämän käsitteitä ja ajattelutapaa. Nähdäkseni on hyvä olla konkreettinen vaihtoehto ja vertailukohta kunnalliselle tarjonnalle. Yleensä monopolit eivät toimi kokonaisuuden edun mukaisesti, emmekä muutenkaan elä vaihtoehdottomuuden kulttuurissa. Kasvatus ja opetuskenttä kehittyvät dialogissa, eikä sitä ole, jos ei ole vaihtoehtoja.⁶

Ensimmäiset vuosikymmenet steinerkoulun aseman järjestelyssä perusteluina tuotiin esiin erityisesti steinerkoulusta tulevat elävöittävät virikkeet ja lähestymistavat ylei-

5 Aho, E. 1980. Mikä on kasvatuksen tilanne? Tiivistelmä Tampereella 3–5.12.1979 pidetystä Kunnan koululaitos 1980-luvulla -konferenssista. *Takoja* 1/1980, s. 37–38.

6 Paalasmaa, J. 2011, s. 18–20, 11–115.

seen koulujärjestelmään⁷. Leevi Launonen kuvaakin väitöskirjassaan, miten reformipedagogiikka on näkynyt koulukasvatuksen keinoissa selvästi 1920-luvulta lähtien.⁸

Steinerpedagogisessa kesäseminaarissa
Tanskan Ollerupissa 1950.
Maija Juvas ja Kaisu Virkkunen

⁷ Ks. esim. Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksen johdosta laiksi Steiner-koulusta. SiVM n:4, esitys n:o 239. Tammes ry:n arkisto.

⁸ Launonen, L. 2000, s. 226 ja 311.

Steinerkoulujen merkitys asettuu näin laajempaan kontekstiin ja perustelee myös steinerkoulun historiallisen taustan selvittämistä. Tällä hetkellä Suomessa on steinerkouluja 24 ja steinerpäiväkoteja vajaan neljäkymmentä. Steinerkoulut ja -päiväkodit ovat tehneet valtakunnallista yhteistyötä erityisesti Steinerpedagogiikan seurassa ja myöhemmin myös Steinerpedagogiikan yhteisöt ry:ssä. Steinerpedagogiikan seura ry. on perustettu jo ennen ensimmäistä steinerkoulua vuonna 1953. Tällä hetkellä kaiken steinerpedagogisen toiminnan yhteistyöjärjestönä toimii Steinerkasvatuksen liitto.⁹

Muut vaihtoehtopedagogiikat eivät ole saavuttaneet vastaavaa laajuutta Suomessa. Freinetkouluja on kaksi, montessorikouluja yksi ja montessoriluokkia toimii kahdeksassa kunnallisessa peruskoulussa. Tällä hetkellä noin 500 oppilasta on montessoriopetuksessa, noin 300 oppilasta freinetkouluissa ja noin 5 000 oppilasta steinerkouluissa.¹⁰

Tässä teoksessa tarkoitukseni on kuvata erityisesti sitä, miten steinerpedagogiikka tuli Suomeen. Toisin sanoen kysymys on siitä, miten Suomen ensimmäinen steinerkoulu sai alkunsa. Kokonaiskuvan luomiseksi kuvaan samalla lyhyesti steinerkoulujen kehityksen nykypäivään asti. Steinerkoulun kehitysvaiheissa tulee korostetusti esiin kansalaisyhteiskunnan näkökulma, koska koulun perustaminen on ruohonjuuritason kansalaistoimintaa ja aktiivisuutta parhaimmillaan.¹¹

9 Paalasmaa, J. 2019, s. 106. ja 2011, s. 18–19.

10 Paalasmaa, J. 2011, s. 19.

11 Elävä kasvatus ei synny keskusvallasta käsin, valtion määräyksestä ja viranomaisten ohjailemana, vaan alhaalta päin, kasvatuksen kentältä. Vanhempien aktiivinen rooli koulun perustamisessa ja ylläpidossa on paikallistason kansalaistoimintaa. Ks. tarkemmin esim. Paalasmaa, J. 2011 s. 17–21

Helsingin Rudolf Steiner -koulu aloitti toimintansa syksyllä 1955 ja koulun perustamista valmistelemaan oli jo muutamaa vuotta aiemmin perustettu Rudolf Steinerin pedagogiikan seura ry. (myöh. Steinerpedagogiikan seura ry.) Seuraavaksi steinerkoulut perustettiin Lahteen (1970) ja Tampereelle (1971). Vuonna 1977 eduskunnassa säädettiin näitä kouluja koskeva niin sanottu steinerkoululaki. Voisi ajatella, että tällöin viimeistään steinerkoulu on tullut osaksi suomalais-ta koulujärjestelmää.

Professori Reijo Wilenius on paikantanut ensimmäiset steinerpedagogiset yhteydet Suomeen 30-luvulle. Näillä perusteilla kirjoituksen painopistettä on jossain määrin rajattu 30-luvulta 70-luvulle. Tutkin kuitenkin myös 1920-luvun antroposofista¹² aineistoa Suomessa ja etsin viittauksia steinerpedagogiseen toimintaan. Käytän kirjoitukseni lähteinä sekä Steinerpedagogiikan seura ry:n että Tammes ry:n arkistoja, jotka molemmat ovat tällä hetkellä Steinerkasvatuksen liiton hallinnoimia. Molemmat arkistot sisältävät runsaasti esimerkiksi lehdistössä käytyä steinerkoulukeskustelua, virkamieskirjeenvaihtoa, mietintöjä ja lausuntoja. Myös Helsingin Rudolf Steiner -koulun arkisto kaikkine vuosikertomuksine ja kokouspöytäkirjoinen on ollut huomattava kokonaiskuvaa rikastava ja tapahtumien kulkua tarkentava tekijä. Tutkittavaa olisi kuitenkin loputtomasti ja tällaisen laajuudeltaan suppean työn yhteydessä on täytynyt teh-

12 Antroposofia on käsitteenä vaikeasti määriteltävissä, koska se yksilöllisen ja ajattelun itsenäisyyttä korostavan luonteensa vuoksi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Steiner otti käyttöön jo 1800-luvun alkupuolella esiintyneen antroposofia-sanan ("sananmukaisesti viisaus ihmisestä") halutessaan korostaa tutkimuksensa ihmiskeskeisyyttä, sillä olihan ihmisen syvälinen tiedostaminen yksi hänen peruspyrkimyksiään. Ks. tarkemmin esim. Paalasmaa, J. 2019, s. 130-136.

dä rajauksia. Esimerkiksi Helsingin Rudolf Steiner -koulun arkistossa keskityin johtokunnan vanhoihin pöytäkirjoihin opettajankokousten pöytäkirjojen sijaan. Steinerkoulujen teoreettista taustaa ja käytännön sovelluksia on tutkittu suhteellisen kattavasti. Sekä Suomessa että ulkomailla on ilmestynyt myös useita väitöskirjatutkimuksia ja muita julkaisuja Rudolf Steinerin henkilöhistoriasta. Myös maailman ensimmäisen steinerkoulun syntyhistoria on tuttua.¹³

Steinerkoulun ensi vaiheista Suomessa on toistaiseksi kirjoitettu vähän. Perusteellisinta työtä ovat tehneet dosentti Eira Hernberg kirjoittaessaan Kaisu Virkkusen lähes 500-sivuisen elämäkerran sekä Meri Helga Mantere kirjoittaessaan Maija Juvaksen elämäkerran.¹⁴

Hernberg kuvaa Virkkusen roolia sekä ensimmäisen steinerkoulun eli Helsingin Rudolf Steiner -koulun että Tampereen Rudolf Steiner -koulun perustamisessa ja ylipäätään steinerpedagogiikan vahvana kehittäjänä Suomessa. Mantere puolestaan kertoo Maija Juvaksen tarinan ja valottaa siten erityisesti steinerkoulun toiminnan alkua edeltäneitä vuosia. Tämän lisäksi aiheesta on ilmestynyt useita lyhyitä

13 Freie Waldorfschule perustettiin vuonna 1919 Stuttgartiin. Waldorf-Astoriateshädasyhtymän johtaja, koulun perustaja Emil Molt antoi tuolloin Steinerille tehtäväksi suunnitella ja toteuttaa tupakkatehtaan henkilöstön lapsille koulu. Tästä johtuvat useissa maissa käytetyt nimitykset waldorfpedagogiikka ja waldorfkoulu. Ks. esim. Paalasmaa, J. 2019, s. 103–105.

14 Hernberg, E. 1999. Aurinkosydän, Kaisu Virkkunen – ajattelun ja kasvatuksen taiteilija. Helsinki: Tammi., Mantere, M-H. 2014. Vapauden taju. Kertomus Maija Juvaksesta ja Astrid Reposesta. BoD.

artikkeleita, mm. Wileniuksen¹⁵ ”Tie ensimmäisen steinerkoulun perustamiseen” Helsingin Rudolf Steiner -koulun 50 vuotisjuhlakirjassa.¹⁶

Rudolf Steiner -koulun 1. luokan oppilaita 1955-56.

Vasemmalta: Heikki Tuhkanen, Marja-Terttu Tarvo, Kati Simonen, Ilona Kemppi

¹⁵ Steinerkoulujen tunnetuin asiantuntija Suomessa on vuosikymmeniä ollut filosofian professori Reijo Wilenius. Hän oli myös mukana perustamassa Suomeen ensimmäistä steinerkouluja, Kriittistä korkeakouluja sekä Snellman-korkeakouluja. Wilenius on ollut myös aktiivinen koulutuspoliittinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Raija Huhmarniemi on tutkinut Reijo Wileniuksen ajattelua ja kasvatusta ja yhteiskunnallisen toiminnan merkitystä (Huhmarniemi, R. 1998. Reijo Wilenius. Kultuurifilosofi ja vaihtoehtopedagogi. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. S. 221-255.)

¹⁶ Ks. Palmunen 2005, s. 45-47.

Minulla on ollut mahdollisuus keskustella ja haastatella monia steinerkoulun synty- ja varhaisvaiheissa mukana olleita henkilöitä ja siten päästä ns. ensikäden tietoon. Tapasin Reijo Wileniuksen (1930–2019) ensimmäisen kerran vuonna 1994. Hän oli ollut perustamassa jo ensimmäistä steinerkoulua ja vaikutti aktiivisena toimijana viisi vuosikymmentä steinerkoululiikkeessä. Hän on kuitenkin myös itse kirjoittanut useita artikkeleita steinerkoulun varhaisvaiheista. Teimme vuoden 2007 joulukuussa yhdessä Ulla Ahmavaaran kanssa laajan Wileniuksen haastattelun.¹⁷

Silloinen Snellman-korkeakoulun lehtori, nykyisin eläköitynyt Ulla Ahmavaara, oli myös ensimmäisen steinerkoulun syksyllä 1955 alkaneen ensimmäisen luokan oppilas. Hän oli Kaisu Virkkusen oppilas, mutta myös pitkäaikainen kollega ja ystävä. Myös Ahmavaara on lukenut alkuperäistä Steinerkoulun tulo Suomeen -kirjoituksen tekstiä läpi ja olen esittänyt hänelle tarkentavia kysymyksiä.¹⁸

¹⁷ Ahmavaara, U. & Paalasmaa, J. 2008. Filosofia – matkaa maailman ympäri, Reijo Wileniuksen haastattelu. s. 4–12.

¹⁸ Paalasmaa, J. 2011b.

ENSIMMÄISTÄ STEINERKOULUA EDELTÄNEET VUOSIKYMMENET

Filosofian tohtori Rudolf Steiner vieraili Suomessa kahdesti, vuosina 1912 ja 1913. Hänen pitämänsä esitelmät ja puheet eivät kuitenkaan käsitelleet pedagogisia tai muita kouluelämään liittyviä kysymyksiä.¹⁹ Vierailut kuitenkin lisäsivät kiinnostusta Steinerin ajatuksia kohtaan ja siten loivat pohjaa myöhemmälle steinerkoulun syntyyn johtaneelle kehitykselle.

Ensimmäisiä Steinerin tuntijoita Suomessa oli kapellimestari Johannes Leino, joka 1910-luvulta lähtien suomen- si Steinerin teoksia. Leino tunsikin myös runoilija Eino Leinon, joka tarkisti Steinerin teoksen ”Johdatus ihmisen ja maailman henkiseen tiedostamiseen” ensimmäisen suomen- noksen.²⁰

19 Rudolf Steiner Suomessa 1912 ja 1913. Suomen antroposofinen liitto 2003. Steiner piti luentoja ja puheita ja vastaili kuulijoiden kysymyksiin valottaen teosofiasta eriytynyttä näkemystensä ihmisen ja maailman henkisestä kehityksestä. Muun muassa teosofian suomalainen uranuurtaja Pekka Ervast kertoo vierailuista ja niiden herättämästä suuresta kiinnostuksesta.

20 Wilenius, R. 1984, s. 8.

Hernberg kirjoittaa suomalaisten Elin Wärnhjelmin ja hänen tyttärensä Märthan (myöh. Wolontis) vierailleen jo 1920-luvulla 1919 perustetussa ensimmäisessä steinerkoulussa Stuttgartin vapaassa Waldorf-koulussa.²¹ Vierailuja tehtiin molempiin suuntiin. Maaliskuussa 1924 Suomessa esitelmöi Waldorf-koulun opettaja, tohtori Herbert Hahn. Myös Hufvudstadsbladet käsitteli laajahkosti esitelmää ”Die pädagogik der Waldorfschule, ihre Antroposofische grundlage, ihr Menschheitsziel”.²²

Wileniuksen tietojen mukaan steinerpedagogiikan ensimmäisiä askeleita Suomea kohti oli Eino Krohnin vierailu 1930-luvun alussa Stuttgartin vapaassa Waldorf-koulussa. Krohn, myöhemmin estetiikan professori, oli kulmakoulun opettajia ja pyrki Wileniuksen käsityksen mukaan sovelta-
maan opetuksessaan steinerpedagogiikkaa.²³

Myös runoilija Edith Södergran ja kirjailija Kersti Bergroth innostuivat Steinerin ajatuksista. Bergroth toimi Leinon jälkeen Suomen antroposofisen liiton puheenjohtajana. Bergroth toimitti 30-luvulla aikakausilehti Päiväkirjaa. Muun muassa filosofian professori Erik Ahlman kirjoitti siihen perusteellisen esittelyn Steinerin pääteoksesta Vapauden filosofia.²⁴ Niin ikään steinerkoulun alkuvirikkeen kantaja Maija Juvas tutustui antroposofiseen ajatteluun liittyttyään sisarensa Astrid Reposen kanssa 1929 tai 1930 Kers-

21 Hernberg, E. 1999, s. 240

22 Grönberg, A. 1924, s. 79. Antroposofiselta työmaaltamme. Julkaisussa Antroposofia. Henkitieteellinen Aikakauslehti N:o 3. Tammes ry:n arkisto.

23 Wilenius, R. 2003. s. 8.

24 Wilenius, R. 1984, s. 8

ti Bergrothin vetämään opintopiiriin.²⁵ Nuorina äidinkielen maistereina ja kulttuuritoimijoina Astrid ja Maija kiinnostuivat syvästi Steinerin kehittämästä antroposofiasta ja steinerkasvatuksesta yhdessä kolmannen tutkijajäsenen Helmi Helmisen kanssa. Astrid Reponen kuitenkin ampui itsensä eduskuntatalon eteisessä 12.3.1940 talvisodan päättyessä. Sotapropaganda oli antanut epärealistisen kuvan eikä Astrid mitenkään voinut hyväksyä niin armottomia rauhannehtoja²⁶.

Tehtailija Emil Moltin ja Rudolf Steinerin perustamassa Stuttgartin vapaassa Waldorf-koulussa vieraili 1930-luvun alussa suomalainen ruotsinkielinen kansakoulunopettaja Helly Grönlund, ennen kuin Hitlerin hallinto sulki koulun. Kokemustensa innoittamana Grönlund kirjoitti ensimmäisen steinerkoulua käsittelevän Suomessa julkaistun kirjan ”Ny tid – ny uppfostran” (1940).²⁷ Sen jälkeen kun Hitlerin hallinto oli sulkenut steinerkoulut Saksassa, Suomeen tuli vuonna 1938 Berliinin steinerkoulun opettaja Annie Heuser. Hän piti Vanhalla ylioppilastalolla esitelmää steinerpedagogiikasta ja kesäkurssin Sammatissa. Sodan syttyessä 1939 Heuser joutui kuitenkin saksalaisena poistumaan maasta.²⁸

Koulun aloittaminen estyi sodan syttyessä syksyllä 1939. Sodan jälkeen Heuserin virittämää ajatusta piti yllä ennen kaikkea Maija Juvas, suomen kielen maisteri, joka toimi kansakoulun opettajana Helsingissä. Sota-ajan Saksassa ol-

25 Mantere 2014, 154-157.

26 Mantere 2014, s. 11-13 ja 239-248.

27 Grönlund, H. 1940, Hernberg, E. 1999, s. 240-241, Wilenius, R. 2003, s. 8-9 ja 2005, s. 41.

28 Wilenius, R. 2003 s. 8-9 ja 2005, s. 41.

lut Kaisu Virkkunen palasi Suomeen vuonna 1948. Virkkunen kuvaa tätä neljän poissaolovuoden jälkeen tapahtunutta laivamatkaa Saksasta Suomeen juhla- ja sanakääntein: *“Laivamatka Suomeen oli tärkeä matka, ja varmasti silloinkin myrskysi, kuten kaikkien tärkeiden tapahtumien edellä on tapana ollut. Seisoin silloin illalla kannella ja katselin merta ja taivasta. Minulla oli koko ajan merkillinen voimakas olo. Jollakin hyvin mahtavalla, mutta samalla jollakin hyvin yksinkertaisella tavalla tiesin koko ajan, että tässä minä nyt tulen! Ja tuon kyllä jotakin mukaanani – tuon teille antroposofian!”*²⁹

Virkkunen valmistui kirjallisuuden maisteriksi ja kansakoulunopettajaksi.³⁰ Helsingin suomenkielisissä kansakouluissa toimi kaksi steinerpedagogisia menetelmiä työssään soveltavaa opettajaa, 40-luvulta lähtien Maija Juvas ja Kaisu Virkkunen vuodesta 1952. Työn ohella he alkoivat valmistella koulun perustamista.³¹ Käytännössä koulun perustamista valmisteli pieni ryhmä silloisia ja tulevia opettajia: Maija Juvas, Kaisu Virkkunen, Aijami ja Reijo Wilenius ja myöhemmin myös Ilse Römer (Witters). Taloudellista pohjaa valmistelivat mm. Elli Niklander, Margareta Jalas (Sibeliuksen nuorin tytär) ja Ulla Blomberg, ja ulkomaisena tutkijana toimi Baselin koulun opettaja (myöhemmin Yleisen antroposofisen seuran puheenjohtaja) Rudolf Grosse. Juvas oli tutustunut Grosseen Sveitsissä käydessään. Grosse piti ensimmäiset esitelmänsä Helsingin yliopiston pienessä juhlasalissa 1949 ja 1950. Vuosina 1951–1952 hän piti ensimmäisen antroposofis-pedagogisen seminaarin Tuusulassa ja sen jälkeen kesäseminaarit 1953 Otaniemessä ja 1954 Lohjalla.³²

29 Ahmavaara, U. & Paalasmaa J. 2008. Wileniuksen haastattelu.

30 Wilenius, R. 2005, s. 41.

31 Hernberg, E. 1999, 227.

32 Wilenius, R. 2003, s. 8–9 ja 2005, s 41

Antroposofis-pedagoginen seminaari kesällä 1953 Otaniemessä.
Edessä keskellä Aijami ja Reijo Wilenius.

Erik Ahlman toimi 50-luvun alussa Wileniuksen filosofian opettajana. Wilenius tutustui Steineriin kahdelta taholta, opiskelijatoverinsa Henry Bromsin ja filosofi, professori Ahlmanin taholta. Wilenius kertoi etsineensä filosofia, joka auttaisi pääsemään ajattelussa syvemmälle.³³

Koulua valmistelevalle ryhmän innostus kasvoi. Ryhmä laati lyhyen yleisesitteen steinerkoulusta ja kutsui Suomeen suuren kansainvälisen steinerkoulujen näyttelyn syksyllä 1954.³⁴ Vuoden 1955 alussa pidetty näyttely Helsingin Kauppakorkeakoululla ja siihen liittyvät Rudolf Grossen pedagogiset esitelmät olivat suuri menestys – ensimmäiseen esitelmään tuli noin 50, toiseen noin 100, kolmanteen 200 ja neljanteen yli 400 kuulijaa. Näyttelyn oli koonnut Stuttgartin vapaan Waldorf-koulun kuvaamataidon opettaja Gerhard Schnell ja se esitteli oppilaiden työvihkoja, maalauksia ja käsitöitä.³⁵ Wileniuksen mukaan näyttelyn ja esitelmien yleisömenestys mahdollisti koulun alkamisen jo syksyllä 1955.³⁶ Näyttelyllä, josta lehdet kirjoittelivat, oli laajakantoista vaikutusta: monet suomalaiset saivat ensi kerran tietää, että perinteiselle koululle oli olemassa vaihtoehto.

33 Ahmavaara, U. & Paalasmaa J. 2008. Wileniuksen haastattelu.

34 Kaisu Virkkusen ja Herr Schnellin näyttelyä pohjustavaa kirjenvaihtoa saksaksi Virkkuselta Schnellille 6.II., 14.II., 1.I2., 9.I2. ja 20.I2.1954 ja Schnelliltä Virkkuselle 10.II., 6.I2., 11.I2. ja 13.I2.1954. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto. Rudolf Steiner-koulu esite.

35 Mainoslehtinen Steiner-koulujen näyttely. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto ja Wilenius, R. 2005, s 41–43.

36 Wilenius, R. 2003, s. 8–9.

RUDOLF STEINER-KOULU
U 3 24/4-55 **Helsinki**

**Koeilmoittautuminen 1. 9. 55 alkavalle I luokalle
 (7-vuotiaille tytöille ja pojille) 25. 4.—2. 5. 55.**

Ilmoittautumiset ja tiedust. puh. 48 44 12 klo 10.00—12.00 ja 17.00—19.00.
 Helsingin Rudolf Steiner-koulu, joka aloittaa toimintansa yksityisenä kansakouluna siten, että vuosittain avataan uusi luokka 7-vuotiaille, edustaa Rudolf Steinerein kasvatustenelmille rakentuvaa uudistus-koulumuotoa. Steiner-koulumuoto sisältää 9-luokkaisen yhdistetyn karsa- ja keskkoulun sekä 4-luokkaisen yliopistoon johtavan lukion.
 Helsingin Rudolf Steiner-kouluun perustetaan kaksi rinnakkaisosastoa, suomenkielinen ja ruotsinkielinen.
 Steiner-koulut ovat kasvattavia kouluja, joiden opetussuunnitelma on alistettu palvelemaan lapsen tervettä kokonaisekehitystä. Kaikki teoreettisetkin oppiaineet käyttävät hyväkseen oppilaan toimintaa ja miellikuvitusta, mm. kielten opiskelu, joka aloitetaan jo kansakoululuokalla.

RUDOLF STEINER-KOULUN KANNATUSYHDISTYS r.y.

Ilmoittautumisia tuli niin paljon, että Aijami ja Reijo Wileniuksen kotipuhelin meni rikki. Sitä ennen joku ehti kysyä, onko lehtori Steiner tavattavissa.³⁷ Myös kesällä 1955 useat lehdet julkaisivat uutisen, jossa viitattiin pidettyyn näyttelyyn ja kerrottiin steinerkoulun toiminnan alkamisesta syksyllä. ”...*Viime tammikuussa pidettiin Helsingissä Steiner-koulun näyttely, joka herätti suurta huomiota. Näyttelyn yhteydessä herännyt harrastus on myötävaikuttanut siihen, että Helsingissä alkaa syksyllä toimintansa Suomen ensimmäinen steinerkoulu. Samoihin aikoihin lähtee näitä uudistuskouluja liikkeelle Aarhusissa, Pariisissa ja Sao Paolossa Brasiliassa.*”³⁸

³⁷ Wilenius, R. 2005, s 43.

³⁸ STT:n uutinen, jonka 26.heinäkuuta 1955 julkaisivat muun muassa Uusi Suomi, Helsingin Sanomat ja sos.dem. Lehtileikkeet Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

Helly Grönlund toimi 1953 perustetun ”Rudolf Steinerin pedagogiikan seuran – Föreningen för Rudolf Steiner pedagogik” ensimmäisenä puheenjohtajana.³⁹ Seura toimi muun muassa vuoden 1955 alussa Kauppakorkeakoululla pidetyn näyttelyn järjestäjänä⁴⁰ ja suunnitteli ja valmisteli koulun perustamista. Seuran jäsenkirjeessä vuodelta 1954 kerrotaan, että koulun perustaminen edellyttää juridisesti rinnakkaisyhdistyksen perustamista ja se on saanut nimekseen Steiner-koulun kannatusyhdistys.⁴¹

39 Ks. Liite 1 luettelo puheenjohtajista. Helly Grönlundin nimi katoaa dokumenteista koulun perustamisen aikoihin. Tähän todennäköisesti vaikutti välikikko mm. Kaisu Virkkusen kanssa. Mantere, M-H. 2014.

40 Hernberg, E. 1999, s. 251–252. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkistosta löytyy kuitenkin jo 1.9.1952 päivätty seuran jäsenluettelo, jossa on 31 jäsentä.

41 Kirje Rudolf Steinerin pedagogiikan seuran jäsenille n:o 3/54. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

SANOMALEHTIEN ILMOITUSTOIMISTO
TIDNINGARNAS ANNONSBYRÅ

Leikeosasto - Urklippavdelningen

Aikakauslehti, 45 Ålandstidning,
Puh. 31 343 Tel.

N:o

Nya Pressen

10.3

FÖRSTA STEINERSKOLAN startar redan i höst

Den första Steiner-skolan torde starta i höst med fyra parallellklasser, tre finska och en svensk, efter NP i dag. Över nittio finska elever och 25-26 svenska elever har anmält och härifrån, som höst till den blivande skolans största bekymmer ser vi all ordna sig.

Den överraskande stora tillströmningen skapar ökade krav på skolans ledning, som nu behöver fyra klassrum i stället för de två, som ursprungligen beräknades vara tillfyllda.

En besök Flera-dagen

d. v. a. Fredagen den 13 maj kommer därför ett skolornas kl. 10-17 på restaurang Adlon's borggård för att hjälpa skolan ekonomiskt. Det blir försäljning av praktiska saker för sommaren, färdkläden, leksskoldjur samt matvaror av olika slag och dessutom kaffestervering och lotteri.

SANOMALEHTIEN ILMOITUSTOIMISTO
TIDNINGARNAS ANNONSBYRÅ

Leikeosasto - Urklippavdelningen

Aikakauslehti, 45 Ålandstidning,
Puh. 31 343 Tel.

N:o

Stlhl

13.5

Landets första Steinerskola börjar i höst

Den första Steiner-skolan torde starta i Helsingfors i höst med fyra parallellklasser, tre finska och en svensk. Över nittio finska elever och 25-26 svenska elever har anmält och härifrån, som höst till den blivande skolans största bekymmer ser vi all ordna sig.

Den överraskande stora tillströmningen skapar ökade krav på skolans ledning, som nu behöver fyra klassrum i stället för de två, vilka ursprungligen beräknades vara tillfyllda.

ENSIMMÄISEN STEINERKOULUN SYNTY

Helsinkiin perustettiin Suomen ensimmäinen steinerkoulu vuonna 1955 valtioneuvoston luvalla.⁴² Koulu aloitti yksityisenä kouluna, jossa toimi kaksi keskeistä hallintoelin-tä: opettajakunta ja johtokunta. Johtokunnan historia alkoi 9.11.1954 klo 20 Suomen Liikeväen Liiton huoneistossa Bu-levardilla, kun kannatusyhdistyksen puheenjohtajaksi valit-tiin Elli Niklander. Tuntia myöhemmin hänet valittiin sa-massa paikassa Rudolf Steiner -koulun kannatusyhdistys - Understödsföreningen för Rudolf Steiner skolanin johto-kunnan puheenjohtajaksi. Muut johtokunnan jäsenet olivat Ulla Blomberg, Aijami Wilenius, Kaisu Virkkunen ja Kert-tu Äijälä. Kannatusyhdistyksen vuosikokouksessa 31.1.1955 puhetta johti Margareta Jalas.⁴³ Kokous päätti yksimielises-ti ryhtyä toimenpiteisiin perustamisluvan hankkimiseksi ja esittää Valtioneuvostolle asiaa koskeva anomus.⁴⁴

Varainhankinnan kannalta oli onnekasta, että Elli Niklan-

42 Pääministeri Martti Miettuselle 28.11.1976 jätetty muistio Rudolf Steiner -koulun aseman järjestelystä. Tammes ry:n arkisto

43 Pöytäkirja NO 1/1954 Rudolf Steiner-koulun kannatusyhdistys. Helsingin Rudolf Steiner-koulun arkisto. Ks. myös Ingervo, A. 2005, s. 55.

44 Reijo Wileniuksen kirjoittama 15.10.1955 päivätty kirje Christian Faye Smitille Osloon, saksaksi. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

der oli Rake oy:n pääjohtajan puoliso ja tunsi laajalti liike-elämän johtoa.⁴⁵ Keväällä 1955 kannatusyhdistys anoi valtioneuvostolta koulun perustamislupaa.⁴⁶ Syksyllä 1955 alkoivat suomen- ja ruotsinkieliset luokat pienissä tiloissa Topeliuksenkadulla.

Rudolf Steiner -koulun ensimmäinen luokka 1955-1956

45 35. Wilenius 2005, s. 45..

46 Kirje Valtioneuvostolle 29.3.1955. Rudolf Steiner-koulun kannatusyhdistys ry allekirjoittajina Elli Niklander ja Kaisu Virkkunen anoivat perustamislupaa koululle. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

Uusi koulu aloitti 1.9.1955 Suomen Puheopiston tiloissa 16 ruotsinkielisellä oppilaalla ja 35 oppilaalla suomenkielises-
sä luokassa.⁴⁷ Suomenkielisen luokan opettajana aloitti Kai-
su Virkkunen ja ruotsinkielisen luokan opettajana Lisbet
Backman. Virkkusen sijaan ensimmäisen suomenkielisen
luokan opettajaksi oli kaavailtu Maija Juvasta, joka oli si-
tä varten opiskellut Sveitsissä Goetheanum-korkeakoulun
pedagogisen seminaarin. Hän kuitenkin sairastui vakavas-
ti ja kuoli syöpään kesäkuun alussa 1955. Kaisu Virkkunen
ehdi perehtyä steinerkoulun opettajuuteen pari kuukautta
Stuttgartissa.⁴⁸ Sillä aikaa Aijami ja Reijo Wilenius hank-
kivat Topeliuksenkadulta Puheopiston huoneiston koulul-
le.⁴⁹ Reijo Wileniuksen piti aloittaa toisen suomenkielisen
luokan opettajana, mutta hanke raukesi, koska ruotsinkie-
liset halusivat tasapainon kieliryhmien välille. Wilenius tuli
kouluun opettajaksi 60-luvun alussa.⁵⁰ Myös ruotsinkielis-
ten osuus koulun perustamisessa ja alkuvaiheessa oli olen-
nainen. Erityisesti Ulla Blomberg eli tohtorinna Blomberg
oli kantavia voimia. Hän tunsu myös hyvin pankkiiri Ane
Gyllenbergin, joka sittemmin perusti Signe ja Ane Gyllen-
bergin säätiön. Ane Gyllenberg oli kokenut tavallisen kou-
lun ahdistavaksi ja teki suurimman yksittäisen lahjoituksen

47 Reijo Wileniuksen kirjoittama 15.10.1955 päivätty kirje Christian
Faye Smitille Osloon, saksaksi. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.
48 Kaisu Virkkusen ansioluettelo, ote nimikirjasta 31.12.1968. Tamme-
s ry:n arkisto

49 Wilenius, R. 2005, s. 43. Ks. myös Hernberg, E. 1999, s. 258. Asiaan
saattoi myös vaikuttaa se, että Kaisu Virkkusen veli oli Puheopiston
johtokunnassa. Tarvittaessa Kaisu Virkkunen tukeutui perheensä
apuun. Pankinjohtajaveli Matti sai antaa lainaa steinerkoululle, eikä
hänen Paavo isänsäkään asema kirkkoherrana ja kansanedustajana
(kolmekymmentä vuotta jatkuvasti puhemiehistössä toimineena)
ainakaan haitaksi ollut.

50 Wilenius, R. 2005, s. 43

(useita miljoonia silloisia markkoja) steinerkoulun perustamiseksi.⁵¹ Blomberg hoiti ensimmäiset vuodet myös koulun kansliaa ja pyrki palkkapäivinä varmistamaan, että opettajat saivat aina ruskean kirjekuoren, jossa oli ainakin sadan markan seteli. Loputkin saattoi saada, jos koulu sai hankittua rahaa.⁵² Johtokunnan kokouksen pöytäkirjasta vuodelta 1957 löytyy mielenkiintoinen palkkoihin liittyvä yksityiskohta. Maisteri Virkkunen ehdotti opettajien palkkoihin korotusta perheettömille 5000 mk ja perheellisille 7000 mk kuukaudessa.⁵³

Kouluhallitus suhtautui steinerkoulun perustamiseen myönteisesti uuden pääjohtajansa Reino Oittisen johdolla. Hän näki steinerkoulun yhtenäiskouluna raivaavan tietä peruskoululle, ja humanistiset kouluneuvokset, kuten Kauko Haahtela ja Pestalozzin⁵⁴ tutkija Jaakko Toivio, tulkitsivat sen jatkavan pedagogiikan suurten klassikoiden pyrkimyksiä.⁵⁵

Kierrettyään ensimmäiset toimintavuotensa vuokratiloissa koulu aloitti jo vuoden 1958 syksyllä omissa koulurakennuksissa.⁵⁶ Johtokunnan puheenjohtaja Elli Niklander hankki myös kaupungin parhaan jäljellä olevan koulutontin

51 Bruun, A. 2005, s. 49, Wilenius, R. 2005, s. 45.

52 Bruun, A. 2005, s. 49.

53 Pöytäkirja NO 7/1957 Rudolf Steiner -koulun kannatusyhdistyksen johtokunnan kokous. 10.12.1957. 5§. Helsingin Rudolf Steiner-koulun arkisto.

54 Pestalozzi on sveitsiläinen pedagogi, jonka ajatukset vaikuttivat huomattavasti sekä kansakoulun isä Uno Cygnaeuksen ajatteluun että peruskoulu-uudistukseen Suomessa.

55 Wilenius, R. 2005, s. 45.

56 Rudolf Steiner-koulu oman katon alla. Helsingin Sanomat 7.9.1958, Tammen ry:n arkisto.

Lehtikuusentien päästä kaupunginjohtaja Aarre Simoselta, joka myös ilmoitti kouluun kaikki kolme lastaan.⁵⁷ Vaikka ensimmäiset vuodet olivat taloudellisesti vaikeita, koulu onnistui rakennuttamaan itselleen oman koulurakennuksen jo vuonna 1958.⁵⁸

Diplomi-insinööri Rosendahl ja maisteri Virkkunen muuraamassa peruskiveä.

⁵⁷ Wilenius, R. 2005, s. 45 sekä sekä johtokunnan kokouksen 13.5.1958 pöytäkirja NO 3/1958, 3§ Helsingin Rudolf Steiner-koulun arkisto.

⁵⁸ Toimintakertomus 1958–1959. Helsingin Rudolf Steiner-koulun arkisto. Alkuvuosien taloudellisesti haasteista kertovat johtokuntien pöytäkirjojen lukuisat varainhankintaan keskittyvät pykälät. Esimerkiksi pöytäkirja 2/1956 8§ koulun talouden tukemiseksi kaavailtiin liikeyrityksiä: ensimmäiseksi terveysjuoman valmistusta koivunlehdistä, toiseksi katukahvilaa kesän ajaksi ja kolmanneksi kahvibaaria ympärivuoden.

Helsingin Rudolf Steiner -koulu kasvoi täysimittaiseksi. Lukiovaiheen luomisessa olivat tiiviisti mukana Aijami ja Reijo Wilenius. Ensimmäiset ylioppilaat saivat lakkinsa 1968.⁵⁹ Aloittaessaan toimintansa Helsingin Rudolf Steiner -koulu oli Suomen ensimmäinen julkinen yhtenäiskoulumuotoinen koulu. Steiner-koulumuoto oli maamme ensimmäinen peruskoulu, joka yhtenäisellä rakenteellaan ja karsimattomalla oppilasaineksellaan oudoksutti viranomaisia.⁶⁰

Lahten Rudolf Steiner -koulu perustettiin vuonna 1970. Samana vuonna oli muuttanut Lahteen vuonna 1956 Hyvinkäälle perustettu erityistä huolenpitoa tarvitseville lapsille suunnattu steinerpedagoginen laitos, Sylvia-koti. Tampereen Rudolf Steiner -koulu aloitti toimintansa vuonna 1971. Lahden ja Tampereen steinerkouluille valtioneuvosto ei myöntänyt toimilupaa.⁶¹

Koulut kuitenkin aloittivat toimintansa yksityisopetusryhminä ilman julkista tukea. Lahdessa keskeiset henkilöt koulun käynnistämässä olivat filosofian tohtori Reinald Witters ja hänen vaimonsa Ilse Witters. Tampereen steinerkoulu syntyi lähinnä Kaisu Virkkusen aktiivisuudesta.⁶²

59 Wilenius, A. 2005, s. 51

60 Steiner-koulut valtakunnallisen ja kunnallisen koululaitoksen palveluksessa -asiakirja vuodelta 1975. Tammes ry:n arkisto.

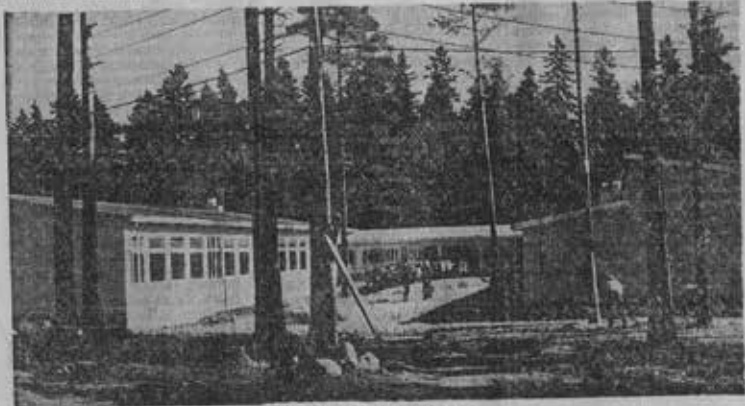
61 Pääministeri Martti Miettuselle 28.11.1976 jätetty muistio Rudolf Steiner -koulun aseman järjestelystä. Tammes ry:n arkisto

62 Ks. esim. Hernberg, E. 1999, s. 350–382.

Rudolf Steiner-koulu oman katon alla

Rudolf Steiner-koulu aloitti neljänneen lukuvuotensa omassa uudisrakennuksessaan Lehtikukkaentien 6:ssa Ruskeasuolla. Rakennus on noussut harvinaisen nopeasti, sillä vasta huhtikuun loppupuolella kaatuivat ensimmäiset puut täällä Helsingin kaupungin luovuttamalla tontilla. Koulutalon rakennuttamisesta on huolehtinut koulun rakennustalonkunnan puheenjohtaja ins. Artur Rosendahl rakennus. Hugo Liedenpohjan toimissa ensimmäisenä rakennussestariina.

Nyt valmistunut 9.000 m²m rakennus on ensimmäinen osa kolmesta vaiheena rakennettavaksi suunniteltua koulutalosta. Piirustukset on laatinut arkkitehtitoimisto Kaisa Harjanne ja Maija Suuria. Rakennus on pääosaltaan yksikerroksinen ja sisältää 4 rinnakkaisliinooen. Luokkahuoneita on 16, joista koulun nykyisellä lähes 300 opillaalla on käytössään puolet. Kasvunvaras vuositain lisääntyville opillamäärälle tässä ensimmäisessä rakennuksessa on noin 650 sakkha.

Steiner-koulun uusi rakennus.

Hels. san. 7.9.1958

Rudolf Steiner-koululla Helsingissä avattiin tiistaina näyttely, joka esittelee koulun toimintaa. Näyttelymateriaalia — lähinnä valokuvia ja erilaisia opetusvälineitä, on esillä kaikkiaan kuudessa eri huoneessa. Yleisöllä on tilaisuus tutustua näyttelyyn ja sen avulla koulun työskentelyyn kuluvan viikon aikana. Viimeinen näyttelypäivä on sunnuntai. Kuvassa tri Reijo Wilentus esittelee opetusministeri Reino Oittiselle näyttelyn opetusmateriaalia.

1.4.64

Ensimmäisten abiturienttien penkkariajelu vuonna 1968

Rudolf Steiner-koulun ensimmäiset abiturientit (v. 1968) laulamassa lauluja opettajista ja kouluajasta. Vasemmalta: Ulla Ahmavaara, Ulpu Tiuri, Kari Viinisalo, Kristiina Sarjanen, Olli Suurla, Sirkka Lehto, Juha Riikonen, Helena Myllymäki, Yrjö Amberla, Arja Merikanto, Lauri Oksanen. Piano: Sinikka Mikkola

Ensimmäiset Rudolf Steiner -koulun aloittaneet oppilaat lukion lopussa

LAKI STEINERKOULUSTA

Steinerpedagogiikan seura elvytettiin, kun tarvittiin yhteistyön voimaa Tampereen ja Lahden koulujen perustamiseen ja koulujen lainsäädännöllisen aseman kehittämiseen. Reijo Wilenius oli valittu vuonna 1968 seuran puheenjohtajaksi. Seuran toimintakertomuksesta vuosilta 1969 ja 1970 ilmenee, että Lahden ja Tampereen koulujen perustamista valmisteltiin esitelmin ja näyttelyin. Seura oli myös aloittanut syksyllä 1970 steinerpedagogisen seminaarin, joka kokoon-tui Helsingin koululla kahtena iltana viikossa ja jota käytännössä hoiti Kaarina Peurakoski (Hietala).⁶³

Wileniuksen mukaan vuodet 1970–77 olivat todella dramaattisia koululiikkeen kannalta. Kun uusi peruskoululaki säädettiin 1960-luvun lopulla, siinä oli kouluviranomaisten mukaan aukko steinerkoululle. Wilenius kuitenkin perehtyi tähän lakiin ja asetukseen syksyllä 1969, kun hän sairastui ja joutui makaamaan kotona. Selvisi, ettei sellaista ”aukkoa” ollut – tai mahtuakseen siihen steinerkoulut olisivat joutuneet vääntäytymään tavallisen koulun muotoon.

Wilenius kirjoitti muistion, jossa hän ehdotti oman lain säätämistä steinerkoululle ja perusteli sen tarpeellisuutta ylei-

⁶³ Wilenius, R. 2007, s. 12.

sen koulun kehittämässä. Wilenius vei muistion silloiselle opetusministerille Johannes Virolaiselle, joka saman tien, 12.1.1970, asetti työryhmän – Reijo Wilenius puheenjohtajana – tekemään ehdotuksen steinerkoulun aseman turvaamiseksi.

Ministeri Virolaisen nopea toiminta ja valmius tukea steinerkoulua selittyivät Wileniuksen aiemmalla toiminnalla. Vuonna 1963 pidettiin Helsingin steinerkoululla tarkastus, jonka päätteeksi tarkastaja sanoi: *”Kyllä teidän täytyy myös ottaa huomioon nyky-yhteiskunnan vaatimukset.”* Lausuma innoitti Wileniuksen kirjoittamaan seuraavalla hiihtolomalla kirjan ”Koulu ja nyky-yhteiskunta”, jossa hän esitti steinerkoulun pohjalta, mitä nykyinen yhteiskunta koululta todella vaatii. Wilenius lähetti kirjan myös Virolaiselle ja kuuli myöhemmin, että hän siinä esitetyin perustein – mm. yhtenäiskoulumuodon puolesta – sai konservatiivisen Maalaisliiton lopullisesti peruskoulu-uudistuksen puolelle. Ilman tämän puolueen tukea sosialidemokraateille, ei peruskoulu olisi toteutunut.⁶⁴

Työryhmä teki nopeasti ehdotuksen, joka olisi avannut myös tien uusien steinerkoulujen perustamiseen. Hallitus vaihtui ja Virolainen ei enää ollut opetusministeri, ja ehdotus joutui hyllylle. Sosialidemokraatit eivät hyväksyneet rajoittamatonta steinerkoulujen perustamista.

Seuraavina vuosina Steinerpedagogiikan seuran taholta keskusteltiin jatkuvasti uusien ministereiden kanssa ja infor-

64 Ahmavaara, U. & Paalasmaa, J. 2008 Wileniuksen haastattelu, Hernberg, E. 1999, s 309. Wilenius, R. 2007, s. 12–13.

moitiin heitä. Vuodesta 1972 lähtien opetusministerinä toimi nuori sosialidemokraatti Ulf Sundqvist. Reijo Wilenius ystävystyi hänen kanssaan ollessaan jäsen ns. Sundqvistin komiteassa. Toki Wilenius oli myös saanut Sundqvistin silmissä ansiotonta arvon nousua: hän luuli, että Wilenius oli presidentti Kekkonen epävirallinen neuvonantaja. Tämä luulo perustui erääseen episodiin keväällä 1968. Kekkonen oli kutsunut luokseen Tamminiemeen nuoria ”vaikuttajia”. Kun Wilenius oli eteisessä lähdössä, hän antoi Kekkoselle nipun paperia. Sundqvist seisoi lähellä ja levitti sen jälkeen tietoa, että Wilenius oli kirjoittanut Kekkoselle hänen kuuluisan Ostrobotnian puheensa, jonka hän piti parin päivän päästä ja jossa hän ylisti moniarvoisuutta ja nuorisoon aatteellisia pyrkimyksiä. Tosiasiassa Wilenius antoi Kekkoselle Kriittisen korkeakoulun perustamissuunnitelman.⁶⁵

Joka tapauksessa opetusministeriö Sundqvistin johdolla asetti 11.2.1975 ”Rudolf Steiner -koulun aseman järjestelytyöryhmän”. Työryhmään kuuluivat mm. Reijo Wilenius, hallitussihteeri Pentti Arajärvi, toimistopäällikkö Seppo Tiitinen ja sihteerinä Helsingin Rudolf Steiner -koulun silloinen rehtori Tove Kuhlman. Kolme ryhmän jäsentä oli myös steinerkoulun vanhempia: Wilenius, hallitusneuvos Heimo Taponen ja Kuhlman. Osa työryhmän jäsenistä oli aluksi sitä mieltä, että yksi steinerkoulu riittää antamaan virikkeitä peruskoululle. Lopulta työryhmä päätti yksimielisesti esittää lakia, jonka mukaan Helsingin Rudolf Steiner -koulun lisäksi Suomessa voisi toimia enintään kaksi steinerkoulu. Työryhmän mietintö valmistui keväällä 1976 ja

65 Wilenius, R. 2007, s. 13.

siinä ehdotettiin ”Lakia Rudolf Steiner -koulusta”.⁶⁶

Opetusministeri kuitenkin vaihtui ja jälleen näytti siltä, että mietintö hyllytetään. Lauri Postin lyhyen opetusministeripestin jälkeen työtä jatkoi Paavo Väyrynen, hänkin alle vuoden. Väyrynen totesi, että *“Rudolf Steiner -koulu on ole-massaolollaan todistanut, että yhtenäiskoulutyypinen pohja-koulutusjärjestelmä on yleensä mahdollinen ja koulutuspoliit-tisesti tarkoituksenmukainen.”* Väyrynen korosti myös steiner

Kaisu Virkkunen Tampereella 1974. Kuva: Arja Lento

66 Kuhlman, T. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

pedagogiikan merkitystä oppilasarvostelun uudistuksessa ja käytännöllis-taiteellisen puolen kehittämisessä.⁶⁷

Vuosina 1970 ja 1971 toimintansa aloittaneiden Lahden ja Tampereen koulujen verkataakka kasvoi jatkuvasti. Tilanne kääntyi, kun Wilenius kirjoitti silloiselle pääministerille ja SDP:n puheenjohtaja Kalevi Sorsalle. Tapaamisessa SDP:n puoluetoimistossa Sorsa kertoi hämmästyneenä saaneensa Saksan liittokanslerilta Willy Brandtilta virkatietä kirjeen, jossa tämä kertoi, että Saksan sosialidemokraateilla oli hyviä kokemuksia steinerkouluista ja että suomalaisten toveriensa kannattaisi tukea niitä.⁶⁸

Lakiehdotus lähti liikkeelle ja tuli keväällä 1977 eduskuntaan. Se oli maailmassa ensimmäinen laki steinerkoulusta, ja siinä taattiin steinerkoululle oma pedagogiikka, hallinto ja hyvä valtionapu ja – mikä oli tulevaisuuden kannalta merkittävää – ensi kerran maailmassa myös virallistettiin steinerpedagoginen opettajankoulutus, niin luokan- kuin aineenopettajien osalta.⁶⁹ Helsingin Rudolf Steiner -koulun piirissä toiminut aktiivinen laki- ja asetustoimikunta lopetti tällöin työnsä.⁷⁰

Wilenius kuvaa asian käsittelyn moninaisia vaiheita eduskunnassa. Sivistysvaliokuntaan kutsuttiin kuultavaksi Kirkon kasvatusasiain keskuksen pääsihteeri pastori Veikko Pöyhönen. Pöyhösen myönteisen lausunnon mukaan kir-

67 Aamulehti 16.3.1976, Etelä-Saimaa 16.3.1976, Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

68 Wilenius, R. 2007, s. 13.

69 Sama, s. 13.

70 Opettajainkokouksen pöytäkirja 1.9.1977, pykälä 1265. Helsingin Rudolf Steiner-koulun arkisto.

kon ja steinerkoulun arvoissa ei ole ristiriitaa. Saattaa olla, että Pöyhösen ja Wileniuksen aiempi yhteistyö lukiokomiteassa vaikutti asenteisiin. Lukiokomitean enemmistö halusi poistaa tai vähentää uskonnon opetusta, mutta Wilenius sai Pöyhösen kanssa aikaan eriävän mielipiteen uskonnonopetuksen puolesta, mikä vaikutti valtioneuvoston kantaan.⁷¹

Tilanne mutkistui, kun osa steinerkoulun edustajista alkoi ajaa eduskunnassa lakiin sisältyvän kolmen koulun rajoituksen poistamista. Silloin eduskunnan valiokuntasihteerri (myöhemmin pääsihteerri) Seppo Tiitinen, joka oli ollut lakia valmistelleessa työryhmässä, varoitti Wileniusta, että koko lakiehdotus kaatuu, jos tämän rajoituksen poistamista ajetaan. Tiitisen mukaan kolme koulua oli ääriraja, johon vasemmisto lain tukemisessa saattoi tulla.⁷²

Wileniuksen arvion mukaan lain kaatuminen olisi saattanut kaataa velkaantuneet Tampereen ja Lahden koulut ja pakottaa Helsingin koulun ahtautumaan tavallisen peruskoulun puitteisiin. Laki hyväksyttiin 27. toukokuuta 1977. Lahden ja Tampereen koulut saivat valtioneuvostolta perustamisluvat ja alkoivat saada valtionapua. Steinerkoulujen virallinen omaan lakiin perustuva asema perusteltiin erityisesti yleisillä virikkeillä koulunuudistuskeskusteluun ja koulukäytäntöihin.⁷³ Valtiovarainministeriö tosin oli antanut elokuussa 1976 lausunnon, jonka mukaan yksi steinerkoulu Suomessa riittää koululaitoksen kehittämiseen ja kokeilun

⁷¹ Wilenius, R. 2007, s. 13.

⁷² Sama, s. 14.

⁷³ Steiner-koulua koskevan laki- ja asetusehdotuksen perusteita -moniste sekä Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksen johdosta laiksi Steinerkoulusta. SiVM n:4, esitys n:o 239. Tammes ry:n arkisto.

tarpeita silmällä pitäen.⁷⁴

Steinerpedagogiikkaa sovellettiin myös aikuiskasvatukseen. Tältä pohjalta syntyi 1975 inhimillisen kasvun seminaari Kriittisen korkeakoulun yhteyteen. Kriittinen korkeakoulu oli perustettu 1968 ja sen taustalla oli Wileniuksen aktiivisuus ja Steinerin ajatukset.⁷⁵

⁷⁴ Helsingin Sanomat 22.8.1976, Uusi Suomi 21.8.1976, Kouvolan Sanomat 23.8.1976, Satakunnan Kansa 23.8.1976, Hämeen Sanomat 23.8.1976. Steinerpedagogiikan seura ry:n arkisto.

⁷⁵ Wilenius, R. 1984, s. 10.

NÄIN KERROTAAN ...

— *käsitteiltään
vanhentunut* —

— *vieras nykypäivän
todellisuudelle* —

— *ei vastaa älyperäisyyden
vaatimuksia* —

TODELLISUUDESSA ...

Steiner-koulu on uudistuskoulu.

Se haluaa asettaa koulutuksen todellisuuden maaperälle.

Todellisuudessa ihminen on kokonaisuus.

Steiner-koulu ei pyri kasvattamaan älyperäisiä lapsia vaan älykkäitä aikuisia.

Emme voi irroittaa päin kehitystä ihmisen kokonaisuudesta, ilman että molemmat toisistaan eristetyt alueet vaurioituvat.

Kokonaisuuden silpominen on johtanut luonnontuhoon. Se johtaa myös ihmäluonnon tuhoon.

12-vuotinen Steiner-koulu on ottanut mittaa kasvavan onasta kehityksestä.

Kunakin ikäkautena se kohtaa oppilaan sellaisena kuin hän on — rakentaa aikaisemmalle ja kehittää eteenpäin.

1980-LUVULTA NYKYPÄIVÄÄN

Vuonna 1980 perustettiin Snellman-korkeakoulu, jonka steinerpedagogisella opintosuunnalla voi nykyäänkin opiskella steinerkoulun luokanopettajaksi ja steinerpäiväkodin varhaiskasvattajaksi. Helsingin kaupunki vuokrasi Snellman-korkeakoululle Jollaksen kartanon ja Svalvikin huvilan. Muutaman toimintavuoden jälkeen korkeakoulu alkoi saamaan niukkaa valtionapua. Korkeakoulusta valmistui Kouluhallituksen ja myöhemmin Opetushallituksen määräyksellä kelpoisia steinerkoulun luokanopettajia.

1980-luvun alusta lähtien perustettiin vanhempien toivomuksesta lukuisia uusia steinerkouluja. Uusien steinerkoulujen syntymisvauhtia pidettiin steinerkouluväen keskuudessa jopa liian nopeana.⁷⁶ Lakiin perustuvien kolmen steinerkoulun lisäksi Suomessa toimi 1980-luvun puoliväliin mennessä steinerkoulut Helsingissä, Jyväskylässä, Karjalohjalla, Oulussa, Turussa ja Vantaalla. Uudet koulut toimivat aktiivisten vanhempien perustamina ja ylläpitäminä yksityisopetusryhminä⁷⁷. 1980-luvulla uusissa steinerkouluissa vallitsi pioneerihenki ja idealismi.⁷⁸

76 Toimituksen pääkirjoitus 1985. Steinerkasvatus, Pedagoginen aikakausilehti. 1/1985.

77 Steineropetuksen työryhmän muistio. 1985, s. 9, Opetusministeriön työryhmien muistioita 1985:21

78 Tätä kuvannee esimerkiksi Helsingin Sanomien 4.9.1986 (s.13) viittaus: "Steinerilaisen ajatuksen mukaan työtä ei tehdä rahan vuoksi ja monessa koulussa palkat vaihtelevatkin kunkin opettajan tarpeiden mukaan, eivätkä esimerkiksi ikälisäperiaatteella." Nykypäivänä steinerkoulujen palkat perustuvat yksityisen opetusalan työehtosopimukseen.

Helsingin Rudolf Steiner -koulu täytti 25 vuotta vuonna 1980 ja koulun kuvataiteopettaja Nelly Jurvelius maalasi koulun eteisaulaan Suomen suurimman seinämaalauksen (yli 100 neliötä) Luomiskertomus-teemalla.

Kolmannen luokan talonrakennusjaksolta Tampereen Rudolf Steiner -koulusta 80-luvulta. Steinerkoulun perinteessä on suosittu yhdessä tekemistä ja toiminnallista oppimista korostavia eri oppiaineita yhdistäviä monialaisia oppimiskokonaisuuksia.

Steinerpedagogiikan seuran aloitteesta opetusministeriö asetti 1981 ”steinertyöryhmän”. Virkamiesvaltainen työryhmä päätyi mietinnössään (1982) siihen, ettei kolmen lisäksi tarvita lisää steinerkouluja. Kaarina Peurakoski ja Eeva-Kaarina Viinikka kirjoittivat mietintöön eriyvän mielipiteen. Myöskään kunnallista steinerkoulua pohtinut työryhmä ei pitänyt tätä mahdollisena, mutta sen sijaan steinerpedagogiikan menetelmällinen soveltaminen peruskoulussa ja lukiossa nähtiin mahdollisena.⁷⁹

Steinerkoulujen perustamisbuumin ohella 80-luku oli erityisen vilkasta steinerpedagogisen täydennyskoulutuksen aikaa. Steinerkoulun opettajia kutsuttiin jatkuvasti kesäyliopistoihin ja opettajien veso-koulutuspäiville ympäri Suomea puhumaan steinerpedagogiikasta ja johdattelemaan taiteen tekemiseen lasten ikävaiheen näkökulmasta. Ahmavaaran mukaan tällöin steinerpedagogiikasta välittyi paljon vaikutteita yleiseen suomalaiseen koulumaailmaan.⁸⁰ Aktiivisia luennoitsijoita olivat Ahmavaaran lisäksi esimerkiksi Marja Dahlström,⁸¹ Kaisu Virkkunen, Eero Peltonen, Jyrki Tiainen ja Jorma Pärssinen. Arvailujen varaan jää, miksi tämän kaltainen toiminta hiipui 90-luvun aikana. Vaikuttiko se, että peruskoulun varhaiset rakentumisvuodet olivat takanapäin? Tai kanavoituiko steinerpedagoginen koulutus-toiminta Snellman-korkeakouluun, jossa 90-luvulla elettiin korkeakoulun kukoistuksen vuosia?

79 Steineropetuksen työryhmän muistio. 1985:21. Opetusministeriön työryhmien muistioita ja lehti uutinen ”Työryhmä torjuu kunnallisen steinerkoulun” Aamulehti 26.4.1985, s. 21.

80 Ahmavaara, U. 2016. s. 65.

81 FM ja yliopettaja Marja Dahlström toimi Helsingin Rudolf Steiner-koulun opettajana vuosina 1959–1997. Hän myös ansiokkaasti dokumentoi ja kehitti steinerpedagogista ajatteluaan kirjoittamalla useita teoksia.

1980-luvulla steinerpedagogiikassa ilmeni myös kiinnostavia painotuseroja pääkaupunkiseudun toimijoiden ja Tampereella Virkkusen johdolla vaikuttaneiden pedagogien kesken. Tämä kuuluu sinänsä asiaan, koska steinerpedagogiikassa lähtökohtaisesti jokainen opettaja on luova kasvatustaiteilija, joka luo käytännöt yrityksestä ymmärtää lasta ja lapsen ja nuoren kehitysvaiheita, mutta kahtiajako ilmenee myös esimerkiksi Virkkusen pyrkimyksenä perustaa Steinerpedagogiikan seuran rinnalle toinen yhteistyöjärjestö. Reijo Wileniuksen mukaan paras tapa aikaansaada ja kautuminen on perustaa kaksi yhdistystä, Virkkunen puolestaan korostaa että kaksi yhdistystä ei olisi merkinty jakautumista, vaan eriyttämistä.⁸²

1980-luvun lopulla Steinerpedagogiikan seuran silloinen johtokaksikko, puheenjohtaja Aijami Wilenius ja sihteeri Aila Peitilä, alkoivat määrätietoisesti toimia hallituksen suuntaan, kuitenkin sivuuttamatta virkamiehiä. Valtakunnan yleinen ilmapiiri muuttui asialle suotuisammaksi. Koululaitosta haluttiin vapauttaa liian tiukasta valtiollisesta

82 Kaisu Virkkusen alustuspuheenvuoro. Pöytäkirja steinerkoulujen kokouksesta 4.2.1984. Liite no 3. Tammes ry:n arkisto. Samassa puheenvuorossa Virkkunen tuo esiin, että Helsingistä on 10 vuoden ajan langetettu kielteistä väritystä Tampereella tapahtuviin toimintoihin. Samassa dokumentissa Virkkunen toisaalta itse kuvaa Helsingin ja Tampereen toimijoiden eron sillä, että "Tampereen toiminnoissa vaikuttaa vahva ja selkeä, eteenpäin työskentelevä henki, pyrkimys nostaa toiminta aina uudelleen tietoisuussielun tasolle. Heikkous, joka lamaannuttaa ja vesittää Helsingissä suoritettua työtä, juontuu vastavasta puutteesta." Hänestä helsinkiläisten kommentit edustavat kauttaaltaan äly- ja tunnesielun tasoa. "Jos henkinen toiminta saa virikkeitä tältä alueelta, seuraa luonnonlain varmuudella suunta degeneraatioon, joka esim. Helsingin vanhassa steinerkoulussa - numeroarvosteluineen - on pitkällä."

säätelystä. Säännöstön purkamista johtivat opetusministeri (1987–90) Christoffer Taxell ja opetusministeriön korkea virkamies Jukka Sarjala. Taxellin tultua opetusministeriksi Aijami Wilenius järjesti hänen ja Sarjalan vierailun Helsingin Rudolf Steiner -kouluun. Paikalla olivat myös uusien koulujen edustajat ja vierailu vaikutti hyvin positiivisesti.

Seurasi lukuisia yhteydenottoja ministereihin ja muihin päättäjiin. Reijo Wileniuksen papereista löytyy kirjeuonnokset mm. Kalevi Sorsalle, Tarja Haloselle, silloiselle pääministerille Harri Holkerille ja SDP:n puheenjohtajalle Pertti Paasiolle. Wileniuksen mukaan asian etenemiseen vaikutti paljon se, että Aila Peitilä sai asian puolelle nuoren turkulaisen ministerikolmikon: Taxellin lisäksi Ilkka Kannerin ja Pekka Vennamon.

Steinerkoulujen perustamisbuumin lisäksi 80-luvulla käytiin lehdistössä vilkasta puolesta ja vastaan keskustelua steinerkouluista. Erkki Tuomioja arvioi steinerkouluja kiihottomasti Ydin-lehden (1/85) pääkirjoituksessaan vaikka kiittelikin Tapio Suomista isosta Steinerin ajattelua yksinomaan kritisoivasta reportaasista. Heidi Hautala puolestaan analysoi pätevästi laajassa artikkelissa Steinerin yhteiskuntafilosofista kolmijäsennysteoriaa vapaudesta, veljeydestä ja tasa-arvosta. Hänen mukaansa harva tietää, että *Dritter Weg* eli kolmas tie -niminen kolmijäsennysryhmä oli yksi niistä neljästä järjestöstä, jotka lähtivät Länsi-saksassa vuonna 1979 Euroopan parlamenttivaaleihin Vihreinä. Heidi Hautala tulkitsee vuonna 1985 julkaistussa kirjoituksessaan Steinerin ajattelusta inspiroitunutta aktivismia näin: *“Suomen antroposofisen liiton puheenjohtaja Reijo Wilenius on puun ja kuoren välissä, kun yksi alaryhmä arvostelee hänen työtään rauhanliikkeen ja vaihtoehvoäen kanssa, sa-*

*malla toinen ryhmittymä moittii häntä yhteiskunnallisesti liian varovaiseksi”.*⁸³

Simo Juva selkeytti steinerkouluista käytyä paikoitellen sekavaa julkista keskustelua jakamalla sen kolmeen osaan: steinerilaisen hengentieteen kritiikki, steinerpedagogiikan arviointi ja vaihtoehtokoulujen asema. Juva referoi myös opetusministeriön työryhmän muistiota, jonka mukaan sovellettavaa olisi paljonkin, kuten oppikirjojen käytön vähäisyys, numeroarvostelun puuttuminen, opettajien yhteissuunnittelu ja kodin ja koulun yhteistyö. Juva kuvaa myös miten voimaan astuvat uudistukset osittain tuovat näitä piirteitä peruskouluun, esimerkiksi opettajien yhteissuunnittelu tuodaan myös peruskouluihin varaamalla virkaehtosopimuksella rahaa ja aikaa siihen.⁸⁴

Ensimmäinen myönteinen teko hallitukselta oli vuosittainen apuraha steinerkoulun tutkimiseen. Tutkimusta johdatti Simo Skinnari (myöhemmin kasvatustieteen professori), joka teki siitä väitöskirjansa. Näin 1988 valmistui Suomessa ensimmäinen steinerkouluista tehty väitöskirja.⁸⁵

Lakiehdotusta valmisteli Jukka Sarjala ja ongelmana oli, mi-

83 Hautala, H. 1985, s.9-10 ja 18. Antroposofia tänään. Rudolf Steiner tämänpuoleisen kimpussa. Suomi 3/1985. Tammes ry:n arkisto.

84 Juva, S.1985. s. 27-29. Steiner-kiistelystä peruskoulun muutoskeskusteluun. Ydin 3/1985. Tammes ry:n arkisto.

85 Suomesa on tehty jo yhdeksän Steinerin ajatteluun ja steinerkouluihin liittyvää väitöskirjaa. Lisäksi 1970-luvulta lähtien on ollut erilaisia viranomaisten tutkimushankkeita yliopistojen eri tiedekunnista on kertynyt noin 100 pro gradu-tutkimusta. Ks. tarkemmin esim. Paalasmaa, J. 2019, 143-151 tai Wilenius 1995, 101-103. Lisäksi Helsingin Rudolf Steiner -koulun arkistossa on useammalta vuosikymmeneltä sekä Kouluhallituksen että Lääninhallituksen tarkastajien arvioita koulusta.

ten määrittellä valtionapua saavat vaihtoehtokoulut. Sarjala hyväksyi Wileniuksen ehdotuksen: ”kansainvälisesti tunnettua pedagogista järjestelmää toteuttavat koulut”. Hallitus ei silloin halunnut laaja-alaisempaa määritelmää, joka olisi sisältänyt myös maailmankatsomukselliset (kristilliset) koulut.⁸⁶

Tähän rajoitukseen liittyi kristillisten äärisuuntien julkinen hyökkäys steinerkouluja ja lakiehdotusta vastaan, kun se tuli vuonna 1990 eduskuntaan. Osa tätä oli Paavo Hiltusen kirja Steineria vastaan ja sitä seuranneet lukemattomat lehtikirjoitukset. Vaikka steinerkoulu sai kielteistä julkisuutta, lakiehdotus hyväksyttiin eduskunnassa lähes yksimielisesti (vain 13 ääntä vastaan).⁸⁷ Steinerkoulu on vuosikymmenten aikana käsitelty julkisuudessa runsaasti sekä kielteisessä että myönteisessä valossa. Tähän liittyy se, että steinerpedagogiikkaa kohtaan ylipäätään liitetään vielä nykyään epämääräisiä mielikuvia ja ennakkoluuloja. Olen koonnut sekä *Omassa rytmissä* että *Steinerkoulun ABC. Leikistä luovaan ajatteluun* -kirjoihin ison joukon sekä negatiivisia että positiivisia väitteitä, uskomuksia ja mielipiteitä sekä käsitykseni näiden asioiden nykytodellisuudesta. Erilaisuus ruokkii mielikuvitusta. On kiinnostavaa, että juuri vaihtoehtopedagogisten koulujen suhteen pettynyt vanhempi tai oppilas usein olettaa yksittäisestä koulusta tai yksittäisestä opettajasta saadut kokemukset koko pedagogisen järjestelmän tunnuspiirteeksi. Myös tästä syntyy yleistyksistä ja ennakkoluuloja. Osa väärinkäsityksistä johtuu myös siitä, että nykyisiä steinerkouluja on rinnastettu Steinerin 1900-luvun

86 Wilenius, R. 2007, s. 14–15.

87 Wilenius, R. 2007, s. 15.

alussa mitä moninaisimmista aiheista pidettyjen esitelmien sisältöihin. Osasy voi olla myös Steinerin itsensä käyttämä hankala terminologia.⁸⁸

Laki edellytti, että kunta hyväksyy steinerkoulun. Tästä käytiin joissakin kunnissa kiivasta julkista keskustelua. Lopputuloksena oli kuitenkin se, että kaikki 13 uutta steinerkoulua, jotka olivat jo taloudellista hätää kärsimässä, hyväksyttiin valtionavun ja todistuksenanto-oikeuden piiriin. Vuonna 1998 lakia laajennettiin käsittämään myös maailmankatsomukselliset (kristilliset) koulut. Tästä tosin seurasi, että uusille steinerkouluille – eikä sen paremmin kristillisille kouluille – ei ole juuri annettu uusia perustamislupia. Lakimuutoksen sijaan kysymys oli nyt opetusministeriön ja muun hallituksen asenteista.

Hämeenlinnan opettajakoulutuslaitoksen 90-vuotisjuhlassa 2009 opetusministeri Henna Virkkunen, filosofian emeritusprofessori Reijo Wilenius ja professori Veli-Matti Värrö. Kuva: Jarno Paalasmaa

⁸⁸ Ks. tarkemmin Paalasmaa 2009, s. 19–34 ja Paalasmaa 2019, s. 21–45.

Kesäkuussa 2002 eduskunnassa tehtiin lainmuutos, joka antoi Snellman-korkeakoululle virallisen aseman ja vakinaisen valtionavun. Aseman järjestely toteutui asiaa ymmärtävän opetusministeri Maija Raskin ansiosta. Tätä edelsi korkeakoulujen arviointineuvoston asettaman työryhmän arviointiraportti sekä useiden vuosien valmistelutyö ministeriössä ja eduskunnassa.⁸⁹

2000-luvun alkuvuosikymmenellä oli kolmas uusien steinerkoulujen aalto, kun toimintansa aloittivat Kymenlaakson, Joensuun, Porvoon ja Vihdin steinerkoulut. Toimittuaan vuosia muodollisesti kotiopetusryhminä, koulut ovat yksi toisensa jälkeen saaneet virallisen opetusluvan eli valtion taloudellisen tuen ja todistuksenanto-oikeuden. Vuonna 2011 kaikki steinerkoulut toimivat yksityisinä opetuksen järjestäjinä osana julkista koulujärjestelmää. Vihdin koulun muodollinen asema järjestettiin muista omalla opetusluvalla toimivista steinerkouluista poikkeavalla tavalla eli laajentamalla Espoon steinerkoulun opetuksenjärjestämislupaa kattamaan Vihdissä järjestetyn opetuksen. Vihdin steinerkoulun siivet eivät kuitenkaan kantaneet ja koulutoiminta Vihdissä hiipui.

Uusilla yksityiskouluilla oli rahoitusta nipistetty ja samaa taloudellista heikennystä oli luvassa myös pitempään toimineille steinerkouluille. Joulukuussa 2013 yksityiskoulujen liiton toimijat saivat ensimmäisen kerran kuulla hallitukselta ajatuksesta yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakor-

89 Ks. Nurmela-Antikainen, M. et al. 2002. Snellman-korkeakoulun asema järjestettiin liittämällä se osaksi vapaan sivistystyön lainsäädäntöä.

vauksen leikkaamisesta. Opetusministeri Krista Kiurun johdolla toteutettiin 6% leikkaus yksityiskoulujen kotikuntakorvaukseen. Leikkaus kosketti myös steinerkouluja vuodesta 2015 vuoteen 2025.⁹⁰ Petteri Orpon hallitus palautti sataan prosenttiin yksityiskoulujen kotikuntakorvauksen. Samalla yksityiskouluille steinerkoulu mukaan lukien tuli aiempaa laajempi velvoite tarjota uuden oppimisen tuen lain mukaisia oppilaskohtaisia tukitoimia.

Steinerkasvatuksen liiton toiminnanjohtaja Pia Pale on koostanut Vipunen tietokannasta steinerkoulujen oppilasmäärän kehitystä kuvaavavia tilastoja.

2000-luvulla yksityisten opetuksenjärjestäjien määrä on kasvanut mm. kristilisten koulujen määrän lisääntyessä. Steinerkouluista osuus perusopetuksen oppilaista yksityiskouluissa oli vuonna 2021 24%. Kun steinerkoulujen osuus yksityisistä perusopetuksen järjestäjistä on 37%, voidaan todeta että opetuksenjärjestäjänä toimii melko pieniä yksiköitä. Steinerkoulujen oppilasmäärä kaikista Suomen koululaisista on liikkunut 0,6–0,75 prosentin välillä. Ikäluokat ovat pienentyneet, mutta oppilasmäärät ovat olleet melko vakiintuneella tasolla. Viimeisen 20 vuoden aikana oppilasmäärien kehitys on pysynyt hyvin tasaisena Suomen steinerkouluissa. Pieni lasku perusopetuksessa kompensoituu kokonaisuudessa sillä, että steinerlukiot ovat kasvattaneet opiskelijamääriä.

Koulujen oppilasmäärissä näkyy paikallisesti vuosittain suuriakin vaihteluita. Syitä vuosittaiseen vaihteluun ovat muun muassa koulujen omat tilakysymykset, kunnan koulujen ja

⁹⁰ 21.1.2025 suullinen tiedonanto, Aki Holopainen ja Markku Moisala.

koulutilojen tilanne, steinerpäiväkodeissa ja esiopetuksessa olevien lasten ikäluokan koko ja muut paikalliset asiat.⁹¹

Lukioiden oppilasmäärät ovat selvästi kasvussa. Lukiokentällä on tapahtunut paljon muutoksia viimeisen kymmen vuoden aikana. Suomessa on lopettanut neljä steinerlukiota toimintansa ja jäljellä olevat yhdeksän ovat ryhmittäytyneet uudelleen.⁹² Steinerlukiot ovat lisänneet näkyvyyttä siirtymällä yhteishakujärjestelmään. Steinerlukiot ovat myös perustaneet steinerpedagogisten yleislinjojen rinnalle painotettuja lukiolinjoja ja tuoneet näin esiin omia vahvuuksiaan. Helsingin Rudolf Steiner -koulun esittävän taiteen linjan (alkaen 2017) ja Espoon steinerkoulussa toimivan elokuvailmaisun linjan (alkaen 2023) lisäksi Vantaan seudun steinerkoulu aloitti Suomen ensimmäisen historia-painotteisen (virallisesti historian ja yhteiskuntatiedon) lukiolinjan syksyllä 2024.

91 Steinerkasvatuksen liiton jäsensivut <https://info.steinerkasvatus.fi/j%C3%A4sensivut/b/59A7787B-11B7-4F3F-8AF2-EC104A34479C/Oppilasm%C3%A4%C3%A4rien-kehitys-steinerkoulu>
Luettu 3.5.2025

92 Suomessa on kolme opetuksen järjestämislupaa steinerlukioille. Pääkaupunkiseudun koulut toimivat muodollisesti Helsingin Rudolf Steiner -koulun toimintayksikköinä. Lahden Rudolf Steiner -koulun toimintayksikkönä toimii Turun steinerkoulun lukio ja Tampereen Rudolf Steiner -koulun yksikkönä toimii Oulun steinerkoulun lukio.

Vihkotyömenetelmää käytetään steinerkouluissa edelleen. Menetelmä korostaa opettajan luovaa roolia oppituntien suunnittelussa ja mahdollistaa oppilaille oma-kohtaisen suhteen opittaviin ilmiöihin. Kuva: Chriss Senn

Steinerkasvatuksen liiton puheenjohtajana aloitti Helena Sandellin jälkeen vuonna 2024 Kati Ylinampa. Kuva: Linda Lehtovirta

Lukiolaisia steinerkoulu 100 -juhluvuonna. Kuva: Mette Mäkinen

STEINERKOULUJEN TULEVAISUUS

Steinerkoulut saattavat olla ajankohtaisia vielä pitkään sekä teoreettisten lähtökohtiensa että kasvatuksen päämäärien ja korkeiden ideaaliensa osalta. Käytännön pedagogiikan suhteen asia ei kuitenkaan ole selvä. 100 vuotta sitten Steiner saattoi olla monien näkemystensä osalta 100 vuotta edellä aikaansa. Näiltä osin steinerkoulu on siis juuri nyt pätevä. Kokonaan uusia ulkoisia muotoja, tapoja ja toimintakulttuuria on kuitenkin tärkeätä rohkeasti kehittää, jotta steinerkoulu voisi taas olla aikaansa edellä ja taas tulevaisuudessakin ajankohtainen.

Steinerkoulujen tulevaisuus on kiinni monesta eri tekijästä. Yhtenä steinerkoulujen suurimmista vahvuuksista olen pitänyt sen taustalla olevaa kokonaisvaltaista filosofista ajattelua ihmisestä, kasvusta ja kasvattamisesta.⁹³ Tämä voi kuitenkin samalla olla myös yksi steinerkoulujen keskeisistä haasteista. Ennen kaikkea kysymys on siitä, miten steinerkoulut itse kykenevät kehittymään ja ylläpitämään jatkuvaa itse-reflektion kulttuuria ja kuitenkin samalla pitämään kiinni omista vahvuuksistaan. Tämä edellyttää, että steinerkoulu ei vähäisessäkään määrin itseriittoistu, vaan verkostoituu

93 Ks. esim. Paalasmaa 2011, s. 166–168 tai Paalasmaa, J. 2019.

yhä vahvemmin ympäröivän maailman kanssa. Vahvempi vuorovaikutukseen hakeutuminen onkin näkynyt Steinerkasvatuksen liiton toiminnassa.⁹⁴ Tulevaisuudessa steinerkoulu voi entistä näkyvämmiin olla myös kriittisen ajattelun kehto, joka haastaa vallitsevat näkemykset ja yrittää vaikuttaa yhteiskunnassa.

Ympäristökysymykset, globalisaatiokehitys ja muutokset työelämässä vievät siihen suuntaan, että tulevaisuudessa tarvitaan yhä enemmän avointa ja oma-aloitteista uusien tilanteiden ja myös toisenlaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamista sekä ihmisen ja luonnon huomioon ottamista. Tämä vaatii kasvatukselta juuri sitä, mihin steinerpedagogiikka on alun alkaen pyrkinyt: monipuolista ja tasapainoista inhimillisten kykyjen, itsenäisen ajattelun ja oma-aloitteisuuden vapauttamista sekä inhimillisen kasvun lainalaisuuksien ja oppilaan yksilöllisyyden huomioimista. Nykyisin ihmiskunta on törmäyskurssilla sekä suhteessaan itseensä että suhteessaan luontoon. Tästä syystä jokainen muutoksenteijä on tarpeen ja ihmisten pitäisi kasvaa paitsi luoviksi ja ajatteleviksi myös rohkeiksi.

Tutkimustulokset steinerkouluista Suomessa ja muual-

⁹⁴ Opetussuunnitelmatyön päällikkö, opetusneuvos Irmeli Halinen on todennut: ”Olen iloinnut tavattomasti siitä hyvästä yhteistyöstä, joka viime vuosien aikana on rakentunut Steinerkasvatuksen liiton, steinerkoulujen ja Opetushallituksen välille. Yhteistyö tuli hienosti näkyviin myös opetussuunnitelman perusteiden laadinnassa. Steinerkasvatuksen liiton edustajana Jarno Paalasmaan osuus oli todella tärkeä perusteiden laatimisen kannalta keskeisessä rakenne- ja tavoitetyöryhmässä, joka vastasi perusopetuksen perusteiden kokonaisuuden hahmottamisesta sekä perusteiden ns. yleisen osan useiden lukujen laatimisesta.” Ks. tarkemmin Halinen 2015.

la maailmassa osoittavat, että näitä tavoitteita on ainakin jonkin verran saavutettu. Steinerin ajattelua ja sen käytännön sovelluksia on Suomessa tutkittu paljon. 1970-luvulta lähtien on ollut erilaisia viranomaisten tutkimushankkeita ja yliopistojen eri tiedekunnista on kertynyt arviolta satakunta pro gradu -tutkimusta. Väitöskirjojakin on tehty jo yhdeksän.⁹⁵ Helsingin yliopiston kasvatustieteen professori, aivotutkija Minna Huotilaisen mukaan 2000-luvun aivotutkimus on todistanut, että monet steinerpedagogiikan käytännöt aidosti toimivat. ”Kyllä steinerpedagogiikka on ollut vuosikymmeniä edellä monissa opetusmenetelmissä. Nykyisin tiedetään, että aivan steinerpedagogiikan ytimessä olevat asiat kuten musiikki, rytmikka ja kehon aktivoiminen mielen ja muistin tehostamiseksi ovat erinomaisia keinoja oppimisessa”, hän sanoo.

”Monet asiat, kuten kirjaimet ja numerot, opitaan parhaiten kehollisesti ja taiteellisesti eikä vain hokemalla niitä.” Samalla Huotilainen toteaa, että jo antiikin Kreikassa opiskeltiin laulua ja miekkailua. ”Eli ei Steiner tästä yksin kunniaa saa. Ja nykyisin myös tavallisissa kouluissa parhaimmillaan hyödynnetään näitä samoja metodeja.”⁹⁶

Steinerpedagogiikan uudistumiskykyisyydessä on kuitenkin yhä parantamisen varaa. Siksi on tärkeää edelleen määrätietoisesti vahvistaa tutkimusperustaista työtä, vuorovaiku-

95 Tähän mennessä Suomessa valmistuneet steinerpedagogiikkaan liittyvät ja tiedossani olevat tohtorin väitöskirjat: Skinnari 1988, Scheinin 1990, Syrjäläinen 1990, Turunen 1990, Ihalainen 1993, Ehnqvist 2006, Mansikka 2007, Niinivirta 2017, Raunela 2018. Ks tarkemmin Paalasmaa 2019, s. 143-151.

96 30.1.2025 Helsingin Sanomat. Kyläkoulu keskellä Helsinkiä.

tusta ja yhteistyötä. Perinteitä on arvokasta rakentaa, mutta pedagogiikan henki ohenee, jos käytäntöä toistetaan vaan sen takia, että se toimii. Toisaalta kun koulu kehittää käytäntönsä selkeästi siitä, mitä on ihminen (ihmiskäsitys) ja miten lapsi ja nuori kehittyy (tulkinta ikäkausista ja kehitysvaiheista), välttyy monilta ylilyönneiltä (digiloikka, itseohjautuvuuden ylikorostaminen, avokonttorikouluarkkitehtuuri). Luulen, että steinerkoulujen vahvuus näkyy jatkossa paljolti tunnekasvatuksen alueella. Steinerpedagogiikka tulee yhä ajankohtaisemmaksi ja tarpeellisemmaksi, jos sitä osataan edustaa niin, että sen perusvire tulee esiin. Yhä enemmän tarvitaan tasapainoisia ihmisiä. Kokonaissivistys on ihmisyyttä. Se on ajattelun ja älyn sivistyksen lisäksi tunnesivistystä (sydämen sivistystä) ja tahdon ja toiminnan alueen sivistystä. Ihmisellä on pään lisäksi sydän sekä kädet ja jalat. Steinerpedagogiikassa tunnekasvatuksen lähtökohtien perusteina ovat ihmiskäsitys ja arvopohja.

Arvopohjaisena ja lapsilähtöisenä pedagogikkana steinerkoulujen tulevaisuutta on hyvä tarkastella tarkastella myös laajoista lähtökohdista, kuten yleisestä kasvatus- ja koulu-kulttuurin kehittymisestä käsin. Mitkä asiat hallitsevat? Korostuuko jatkossa yhä enemmän materialismi, tuloskeskeisyys, talous, hyötyarvot, kilpailu, tehokkuus, suorittamisen kulttuuri, menestys ja egoismi, vai käännytäänkö vähitellen toiseen suuntaan? Tällöin on kyse niin sanotuista pehmeistä arvoista – yhteisöllisyydestä, luontoarvosta ja ihmisarvosta, turvallisuudesta, pysähtymisestä merkityllisten asioiden äärelle – eli kliseisesti sanottuna rauhasta ja rakkaudesta. Jälkimmäisen vaihtoehdon toteutuessa oletan samalla myös steinerkoulujen suosion lisääntyvän.

YHTEENVETO STEINERKOULUN TARINASTA

Reijo Wileniuksen mukaan steinerkoululle oli sosiaalinen ja henkinen tilaus. Koko 1950-luku oli Suomessa sodanjälkeistä uuden etsimisen aikaa, sillä sotaa edeltävään vanhaan ei haluttu palata. Vanhasta koulusta oli monilla huonoja kokemuksia ja myös kasvatuksen alalla etsittiin uutta. Samoin Kaisu Virkkunen koki steinerkoulun ideaalien istuvan ajanhenkeen, ja tulevaisuuden toivoa luova näkemys sai vastakaikua sotavelkojen maksamisen ja uudelleenrakentamisen ilmapiirissä.

Otollisesta ajankohdasta kertonee myös silloisen Kouluhallituksen myönteinen ilmapiiri steinerkoulua kohtaan. Osaltaan se mahdollisti koulun aloittamisen. Uusi sosiaalidemokraattinen pääjohtaja Reino Oittinen näki steinerkoulussa Suomen ensimmäisenä yhtenäiskouluna tulevan peruskoulun uranuurtajan. Myös humanistiset kouluneuvokset Sampo Haahtela ja teologi, Pestalozzitutkija Jaakko Toivio tulkitsivat steinerkoulun jatkavan kasvatuksen parhaita perinteitä.

Viimeiset kunnat, niiden joukossa Helsinki, siirtyivät peruskoulujärjestelmään vuonna 1977. Tämä ja myös Rudolf Steiner -koulun oma erikoisluonne loivat tarpeen koulun aseman uudelleen järjestämiselle. Steinerkoululain syntyi-

minen oli merkittävä kohta steinerkoulujen suomalaisen kasvatustapaan juurtumisessa.

Tapio Suominen kirjoittaa laajassa artikkelissaan, että Reijo Wilenius on tuonut Steinerin ajatukset Suomeen. Kaisu Virkkunen puolestaan koki vahvasti Saksasta Suomeen palatessaan vuonna 1948 laivan kannella seistessään ja myrskyävää merta katsoessaan tuovansa antroposofian Suomeen. Meri-Helga Mantere puolestaan osoittaa Maija Juvaksen Suomen steinerkoululiikkeen varhaiseksi uranuurtajaksi. Onkin niin, että steinerkoulun perustamisessa Suomeen korostuu alkuvaiheessa varsinkin Maija Juvaksen, mutta myös Kaisu Virkkusen ja Reijo Wileniuksen keskeinen rooli. Juvakas kantoi vuosia steinerkoulun perustamisajatusta, mutta ei itse nähnyt steinerkoulun alkamista. Virkkusen vahva toimintatarma oli kollegoihinkin tarttuva voima, millä asioita isolta osin tehtiin. Wileniuksen rooli taas korostui erityisesti yhteiskuntasuhteiden ja neuvotteluiden alueella. Steinerkoulun perustamista Suomeen on kuitenkin kaavailtu jo 30-luvulla ja todennäköisesti jossain määrin jo 20-luvulla. Joka tapauksessa steinerkoulun perustaminen oli ennen kaikkea monien henkilöiden yhteistyön tulos. Yhteistyö sai myös virallisen muodon valtakunnallisen yhdistyksen, Steinerpedagogiikan seura ry:n muodossa. Koulun syntymisen kannalta huomattavaa olivat myös yhteydet Keski-Eurooppaan ja erityisesti saksalaisten (mm. Annie Heuser) ja sveitsiläisten (mm. Rudolf Grosse) steinerkouluasiantuntijoiden tuoma osaaminen, tuki ja rohkaisu.

Koulua perustavien henkilöiden liikkeelle panevina motiiveina on vaikea erottaa toisistaan antroposofiaa ja steinerpedagogiikkaa. Toisaalta koulun pioneereja motivoi koko-

naisvaltaisemman ja inhimillisemmän koulun rakentamisen, toisaalta voimaa ja inspiraatiota antoi steinerkoulun teoreettinen tausta, kuten henkinen ihmiskäsitys ja antroposofinen maailmankatsomus. Varsinkin opettajien puolelta steinerkoulua suunnittelevat ihmiset olivat laajemminkin Steinerin ajatuksista ja antroposofiasta inspiroituneita. Niin Juvakselle, Wileniukselle kuin Virkkusellekin antroposofia on ollut keskeinen lähestymistapa ja oman havainto- ja ajattelukyvyyn kehittämisen väline. 1980-luvulla ja sen jälkeen syntyneet steinerkoulut ovat selkeästi saaneet alkunsa lasten vanhempien voimakkaasta aktiivisuudesta. On myös merkillepantavaa, että Steinerin ajattelu juurtui Suomeen vuosisadan alun kulttuuripiireihin. Kyse oli nimenomaan taidede-, kirjallisuus- ja filosofisten kulttuuripiirien impulssista.

Aineistossa korostuu, että steinerkoululiikkeessä on tehty 1950-luvulta lähtien poikkeuksellisen suuri määrä työtä koulun aseman turvaamiseksi. Kasvatus- ja opetustyön lisäksi se on merkinnyt paljon työtä julkisuuden ja päättäjien suhteen. Vaikuttaa siltä, että varsinkin virkamiesten keskuudessa esiintyi muutosvastarintaa. Steinerkoulu juurtui suomalaisen kasvatusmaisemaan isolta osalta suoraan ministeritason yhteyksillä. Ensimmäiset vuosikymmenet asiakirjoissa korostui steinerkoulun perusteluna se, että se antoi virikkeitä peruskouluun. Aktiivisena paikkaansa koulujärjestelmässä etsivänä ja pitkään ainoana vaihtoehtopedagogiikkana steinerkoulu onkin eittämättä ollut kokoaan suurempi tekijä suomalaisessa koulumaisemassa.

Suuri osa steinerkoulujen perinteisistä erityispiirteistä on vuosikymmenten kuluessa toteutunut myös peruskouluissa, joissa on jossain muodossa otettu käyttöön ainakin joksikin aikaa esimerkiksi sanallinen arvostelu, oppilaiden työelä-

mään tutustuminen, leirikoulut, yhtenäiskouluajatus, pehmeä lasku koulutulokkaille, kielten opetus 1.luokalta alkaen sekä aktivoiva ja elämyksellinen opetus ylipäätään. Steinerkoulut ovat siis jossain määrin antaneet virikkeitä yleisen koululaitoksen piirissä tapahtuneille uudistuksille. Steinerkoulut ovat muutenkin lähentyneet ja tulleet myös lainsäädännön takia yhä enemmän osaksi suomalaista koulujärjestelmää. Enää ei ole erillistä steinerkoululakia. Nykyisin kaikille kouluille on yhteinen lainsäädäntö ja Opetushallituksen laatimat opetussuunnitelman perusteet sanelevat steinerkoulujenkin oppisisällöt. Eroa on yhä siinä, miten ja milloin tietyt aiheet opetetaan. Keskeisin ero on kuitenkin pedagogisten käytäntöjen takana olevissa arvoissa, ihmiskäsityksessä, tietoteoriassa ja taidekäsityksessä. Tältä alueelta löytyvät myös steinerkouluaktivistien toiminnan perusmotiivit. Voisi ehkä sanoa, että pehmeät arvot, lapsilähtöinen ajattelu, idealismi ja henkisyys olivat suunnannäyttäjiä ja yhdistivät uuden vaihtoehdoisen pedagogiikan kehittäjiä.

ARKISTOLÄHTEET

Antroposofinen työkeskus Tammes ry:n arkistot. Kaisu Virkkusen kirjallinen jäämistö (mm. kirjeitä, kalentereita, päiväkirjoja, henkilökohtaisia muistiinpanoja, julkaistuja ja julkaisemattomia lehtiartikkeleita, esitelmiä, kortteja, kirjojen käsikirjoituksia, koulu- ja työtodistuksia, passeja, valokuvia ja kirjoja).

Steinerpedagogiikan seura ry:n arkistot (mm. sanomalehti-leikkeitä vuodesta 1954 alkaen, kirjeitä, yhdistyksen tiedotteita johtokunnan jäsenille, seuran jäsenluettelot).

Helsingin Rudolf Steiner -koulun arkistot (mm. Kouluhallituksen ja Lääninhallituksen kirjeitä, anomuksia, pöytäkirjoja, muistioita, vuosikertomuksia, sanomalehtiartikkeleita).

PAINETUT LÄHTEET

1. Aikalaiskirjallisuus Antroposofia, Henkitieteellinen aikakauslehti. Vuosikerrat 1923–1930. Tammes ry:n arkistossa.

Grönlund, H. 1940. Ny tid – ny uppfostran. En studie i Steinerpedagogik. Söderström.

2. Lehdistö Helsingin Sanomat, Uusi Suomi, Huvudstadsbladet, ilmoituksia, uutisia ja artikkeleita 1954–1956

HAASTATTELUT JA MUUT TIEDONANNOT

Emeritusprofessori Reijo Wileniuksen haastattelu joulukuussa 2007. Julkaistu Steinerkasvatus 1/2008. Ks. myös kirjallisuus kohta Ahmavaara.

Puhelinkeskustelu Ulla Ahmavaaran kanssa 14.4.2011.

KIRJALLISUUS

Aaltonen, P. (toim.) 2003. Rudolf Steiner Suomessa 1912 ja 1913. Esitelmää, puheita ja vastauksia kysymyksiin. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.

Ahmavaara, U. & Paalasmaa, J. Filosofia – matkaa maailman ympäri, Reijo Wileniuksen haastattelu. Steinerkasvatus 1/2008.

Ahmavaara, U. 2016. Kasvatuksen ja koulutuksen uudistuminen. Teoksessa Kananen, J. (toim.) Antroposofisia virikkeitä Suomelle. Osuuskunta Ciris.

Aho, E. 1980. Mikä on kasvatuksen tilanne? Takoja 1/1980.

Bruun, A. 2005. Ulla Blomberg och 1950-talet i Rudolf Steiner Skolan. Teoksessa Palmunen, T. (toim.) Tietoa taitoa taidetta, kunskap kunnande konst. Helsingin Rudolf Steiner -koulu 50 vuotta, Rudolf Steinerskolan i Helsingfors 50 år. Helsinki.

Halinen, I. 2015. Irmeli Halisen puhe. Ops-julkistusseminaari. Steinerkasvatus 4/2015.

Hernberg, E. 1999. Aurinkosydän. Kaisu Virkkunen – ajattelun ja kasvatuksen taiteilija. Helsinki: Tammi.

Huhmarniemi, R. 1998. Reijo Wilenius - kulttuurifilosofi ja vaihtoehtopedagogi. Teoksessa Suomalaisia kasvattajia. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Helsinki: Yliopistopaino.

Ingervo, A. 2005. Johtokunta koulun kivijalka. Teoksessa Palmunen, T. (toim.) Tietoa taitoa taidetta, kunskap kunnande konst. Helsingin Rudolf Steiner -koulu 50 vuotta, Rudolf Steinerskolans i Helsingfors 50 år. Helsinki.

Kuhlman, T. Steiner-koulun lakityöryhmän työskentelystä. päiväämätön moniste. Tekijän hallussa.

Jantunen, T. (toim.) 2019. Kaisu Virkkunen. Steinerpedagogiikan ytimessä. Helsinki: Osuuskunta Ciris.

Launonen, L. 2000. Eettinen kasvatusajattelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 168. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Mansikka, J-E. & Paalasmaa 2018. Steinerkasvatus sivistyskäsityksen viitekehyksessä, Kasvatus & Aika, 12(1). Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/69903> (Viitattu: 4.heinäkuuta 2018).

Mantere, M-H. 2014. Vapauden taju. Kertomus Maija Juvaksesta ja Astrid Reposesta. Helsinki: BoD.

Nurmela-Antikainen, M., Ropo, E., Sava, I. & Skinnari, S. 2002. Kokonaisvaltainen opettajuus. Steinerpedagogisen opettajankoulutuksen arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 4:2002.

Paalasmaa, J. 2009. Omassa rytmissä. Steinerkoulun idea ja käytännön sovellukset. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Paalasmaa, J. (toim.) 2011. Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Paalasmaa, J. 2011b. Steinerkoulun tulo Suomeen - Miten vaihtoehtopedagogiikka juurtui osaksi suomalaista koulua. Jyväskylä: Steinerkasvatuksen liitto ry.

Paalasmaa, J. 2014. Vapaus kasvatuksen ydinkysymyksenä. Rudolf

Steinerin käsitys eettisyydestä ja inhimillisestä kasvatuksesta. Teoksessa Saari, A., Jokisaari, O.-J. & Värri, V.-M. (toim.) Ajan kasvat. Kasvatusfilosofia aikalauskritiikkinä. Tampere: Tampere University Press.

Paalasmaa, J. 2019. Steinerkoulun ABC. Leikistä luovaan ajatteluun. Helsinki. Into-Kustannus. (3. painos 2024)

Paalasmaa, J. 2024. Vapaus ja rajat. Kaverivanhemmuudesta kasvattajaksi. Helsinki. Viisas Elämä Oy.

Palmunen, T. (toim.) 2005. Tietoa taitoa taidetta, kunnakap kunnande konst. Helsingin Rudolf Steiner -koulu 50 vuotta, Rudolf Steinerskolan i Helsingfors 50 år. Helsinki.

Wilenius, A. 2005. Sisäisen ja ulkoisen rakentamisen aikaa. Teoksessa Palmunen, T. (toim.) Tietoa taitoa taidetta, kunnakap kunnande konst. Helsingin Rudolf Steiner -koulu 50 vuotta, Rudolf Steinerskolan i Helsingfors 50 år. Helsinki.

Wilenius, R. 1984. Steinerin virikkeet Suomessa. Teoksessa Terveiden maailma 4, raportti Steinerin virikkeistä Suomessa. Forssa: Terveiden maailma Oy.

Wilenius, R. 1995. Tuntemattoman tutkija. Steinerin tie hengentieteeseen. Helsinki: Suomen antroposofinen liitto.

Wilenius, R. 2003. Tie ensimmäisen steinerkoulun perustamiseen – Rudolf Grossen merkityksestä. Steinerkasvatus 2/2003.

Wilenius R. 2005. Tie ensimmäisen steinerkoulun perustamiseen. Teoksessa Palmunen, T. (toim.) Tietoa taitoa taidetta, kunskap kunnande konst. Helsingin Rudolf Steiner-koulu 50 vuotta, Rudolf Steinerskolan i Helsingfors 50 år. Helsinki.

Wilenius, R. 2007. Steinerpedagogisen liikkeen ja seuran kolme ensimmäistä askelta Suomessa – ja seuraava? Steinerkasvatus 1/2007. 35 37

Viitteet

LIITE 1 PUHEENJOHTAJAT

Steinerpedagogiikan seura ry:n puheenjohtajat (Vuoteen 1973 asti nimellä Rudolf Steinerin pedagogiikan seura)

1953 Maija Juvas / Helly Granlund

1968 Reijo Wilenius

1973 Marja Dahlström

1977 Kaarina Peurakoski⁹⁷

1977 Marja Dahlström

1985 Aijami Wilenius

1993 Aila Peitilä

2002 Lea Bläfeld

2005 Simo Taimi

2007 Jarno Paalasmaa

2008 Steinerpedagogiikan seura ry:n toiminta liitettiin Steinerkasvatuksen liittoon. Steinerpedagogiikan seura ry:n rinnalla toimi vuodesta 1994 vuoteen 2008 Steinerpedagogiikan yhteisöt ry osittain samoin tarkoitusperin. Myös tämän yhdistyksen toiminta sulautettiin uuteen yhdistykseen, Steinerkasvatuksen liittoon. Steinerkasvatuksen liiton työntekijänä aloitti Pia Pale, ensin yhteyshenkilönä ja sittemmin

97 Helsingin Sanomien 15.12.1988 mukaan Marja Dahlström on toiminut Steinerpedagogiikan seura ry:n puheenjohtajana 1973-84. Kaarina Peurakoski on kuitenkin ollut tästä puheenjohtajana ainakin lyhyen ajanjakson, koska Steinerpedagogiikan seura ry:n arkistosta löytyy 17.9.1977 seuran johtokunnan steinerkoulujen opettajakunnille osoittama kirje. Kirjeessä kerrotaan johtokunnan yksimielisesti 3.9.1977 päättäneen vapauttaa seuran puheenjohtaja K. Peurakosken tehtävästään, koska hän on omavaltaisesti pyrkinyt vaikuttamaan mm. opetusministeriin ja Tasavallan presidenttiin saadakseen muutoksia steinerkouluja koskevaan asetukseen. Kirjeessä kerrotaan johtokunnan valinneen puheenjohtajaksi M. Dahlströmin, joka on aiemminkin tehtävää hoitanut.

toiminnanjohtajana.

2008 Jarno Paalasmaa

2013 Kirsi Perttola-Ylinampa

2017 Helena Sandell

2025 Kati Ylinampa

LIITE 2 STEINERKOULUT SUOMESSA (VUONNA 2025)

Ekenäs	Mikaelskolan
Espoo	Espoon Steinerkoulu
Helsingfors	Rudolf Steinerskolan i Helsingfors
Helsinki	Elias-koulu
Helsinki	Helsingin Rudolf Steiner -koulu
Joensuu	Joensuun steinerkoulu
Jyväskylä	Jyväskylän steinerkoulu
Kuopio	Kuopion steinerkoulu Virkkula
Kuusankoski	Kymenlaakson steinerkoulu
Lahti	Lahden Rudolf Steiner -koulu
Lappeenranta	Lappeenrannan steinerkoulu
Oulu	Oulun steinerkoulu
Pori	Porin seudun steinerkoulu
Porvoo	Fredrika-koulu (Porvoon steinerkoulu)
Rovaniemi	Rovaniemen steinerkoulu
Sammatti	Sammatin vapaa kyläkoulu
Seinäjoki	Etelä-Pohjanmaan Steiner-koulu
Tampere	Tampereen steinerkoulu
Turku	Turun Steiner-koulu
Vaasa	Vaasan Rudolf Steiner -koulu
Vantaa	Vantaan seudun steinerkoulu

ERITYISSTEINERKOULUT SUOMESSA (VUONNA 2025)

Helsinki
Lahti

Marjatta-koulu
Sylvia-koulu

LIITE 3

Steinerpäiväkodit ja esikoulut Suomessa (vuonna 2025)

Borgå	Steinerlekskolan Regnbågen
Ekenäs	Barnträdgården Rosengården
Espoo	Steinerpäiväkoti Mesimarja
Espoo	Steinerpäiväkoti Peukaloinen
Helsingfors	Steinerlekskolan Näckrosen
Helsingfors	Rudolf Steinerskolan i Helsingfors försko- la
Helsinki	Helsingin Rudolf Steiner-koulun esikoulu
Helsinki	Luomupäiväkoti Kirsikka
Helsinki	Steinerpäiväkoti Aurinkoinen
Helsinki	Steinerpäiväkoti Karitsa
Helsinki	Steinerpäiväkoti Pikku-Marjatta
Helsinki	Steinerpäiväkoti Sirius
Joensuu	Steinerpäiväkoti Päivänsini
Jyväskylä	Steinerpäiväkoti Tähtitarha
Jyväskylä	Steinerpäiväkoti Pikku-Otava
Järvenpää	Steinerpäiväkoti Pikkukarhu
Kouvola	Steinerpäiväkoti Aamurusko
Kuopio	Steinerpäiväkoti Pikku-Saima
Kuusankoski	Steinerpäiväkoti Päivänkehrä
Lahti	Lahden Rudolf Steiner -päiväkoti
Lappeenranta	Steinerpäiväkoti Tontuntupa
Oulu	Steinerpäiväkoti Punavarpunen
Oulu	Steinerpäiväkoti Taivonkaari
Pori	Luonto- ja ympäristöpäiväkoti Farelma
Porvoo	Steinerpäiväkoti Päivänsäde
Rovaniemi	Steinerpäiväkoti Aurelia
Rovaniemi	Steinerpäiväkoti Lyyra
Sammatti	Steinerpäiväkoti Pääskynpesä

Seinäjoki	Steinerpäiväkoti Pajulintu
Sibbo	Steinerlekskolan Gryningen
Tampere	Steinerpäiväkoti Teeri
Tampere	Steinerpäiväkoti Sinilintu
Turku	Steinerpäiväkoti Pikku Tammi
Tuusula	Steinerpäiväkoti Pohjantähti
Vaasa	Steinerpäiväkoti Tiitiäinen

Katso ajantasaiset yhteystiedot osoitteesta: www.steinerkasvatus.fi

